

De jaren zestig:

**De vroedvrouw
bijna verdwenen,
leve de vroedvrouw**

**DE JAREN ZESTIG:
DE VROEDVROUW BIJNA VERDWENEN -
LEVE DE VROEDVROUW!**

**DOOR J. KLOMP
MET MEDERWERKING VAN W. J. MEIJER.**

November 1994

*Hoe in de jaren zestig Nederland bijna zijn vroedvrouwen aan de kant heeft
gezet. . . .*

In 1941 werd door de Duitse bezetter het zogenaamde ziekenfondsbesluit in werking gesteld, dat o. a. het "primaat" van de vroedvrouw voor de normale bevalling inhield.

Ondanks het feit dat na de 2e wereldoorlog dit "primaat" van de vroedvrouw in de ziekenfondsverzekering door de Nederlandse Regering was gehandhaafd ging het niet goed met de stand der vroedvrouwen. Het ging zó weinig goed dat de 2 vroedvrouwenorganisaties het geheel ten ondergaan van de beroepsgroep vreesden.

In 1958 wendden de Hoofdbesturen der organisaties zich tot het departement van Volksgezondheid om hulp in deze.

Over wat er toen allemaal gebeurde vindt U in de volgende bladzijden een zo nauwkeurig mogelijke reconstructie.

Wij konden gebruik maken van:

1. Jaarverslagen, verslagen van Hoofdbestuursvergaderingen en notulen van de afdeling Gelderland van de Bond van Nederlandse voedvrouwen.
2. De notulen van de vergaderingen van de Commissie Verloskundige Voorziening uit het bezit van Prof. Kloosterman.
3. Rapport over de positie van de vroedvrouw in Nederland uitgebracht door de Geneeskundig Hoofdinspecteur H. J. Dijkhuis in 1963.
4. Rapport inzake de organisatievorm van de praenatale zorg in Nederland.
Dr H. Hoying, Dr G. J. Kloosterman, Dr J. A. Stroink, Dr J. C. Verhage.
Ned. Tijdschr. v. Verlosk. en Gynaec. 1955.
5. The training and responsibilities of the midwife.
A Macy conference held May 9-13, 1966.
Lake Como, Italy.
Uitg. Josiah Macy, jr. Foundation. New York. 1967.
6. Problemen betreffende de verloskunde nu en in de toekomst in de gemeente Enschede. Rapport kraamzorg Enschede 1968.
7. De kleine vroedvrouwenpraktijken, een onderzoek naar de omstandigheden van de vroedvrouwen met een praktijk van minder dan 75 bevallingen per jaar.
8. Persoonlijke herinneringen van de schrijfsters Wilhelmina J. Meijer en J. (Nettie) Klomp.

Het voorspel

Uit het jaarverslag uitgebracht door de algemeen secretaris van de Bond van Nederlandse vroedvrouwen Mevrouw mr. M. G. Oosterhuis-Pietersen over het jaar 1957-1958.

"Het hoofdbestuur is innerlijk geenszins gerust over de positie van de vroedvrouwen in het grote bestel van de Volksgezondheid. De honorariumverhoging per verrichting weegt over het algemeen niet op tegen het onmiskenbare verlies van terrein van de vroedvrouwen, vooral ten plattelande. Het is de werkelijk grote ongerustheid te dezer zake, die het Hoofdbestuur heeft doen besluiten zich daaromtrent te wenden tot het Departement van Sociale Zaken en Volksgezondheid. "

Er vond een bespreking plaats van het Dagelijks Bestuur van de Bond aangevuld met de algemeen secretaris van de R. K. Vereniging mr. R. H. A. L. Hendriksz met twee departementale ambtenaren. De delegatie was aangenaam verrast door de onverwacht grote en warme belangstelling die van departementale zijde aan de dag werd gelegd voor de moeilijkheden der vroedvrouwen. De ambtenaren zouden spoedig een gesprek hebben met de Directeur-Generaal van de Volksgezondheid en met de Minister, doch "het mag geen verwondering wekken, evenmin een reden tot bezorgdheid zijn, dat nog geen oplossing uit de bus is gekomen. "

Het jaarverslag zoals uitgebracht door de Algemeen Secretaris van de Bond over 1958-1959 klinkt aanzienlijk minder optimistisch.

"In het huidige verslag moet helaas een ander geluid doordringen. Dit vindt gelukkig niet zijn oorzaak in het feit dat plotseling de houding van het departement ten opzichte van de vroedvrouwen zou zijn veranderd, doch slechts in het feit dat voor wat betreft dit meest belangrijke, langzamerhand ook urgente probleem nog geen enkel tastbaar resultaat op de weg naar een oplossing werd bereikt. "

"Toch dient men één en ander bepaald niet te dramatisch te bezien: wie namelijk zou verwachten dat een ambtelijke molen, die een werkelijk groot probleem met tal nog onvoorzienbare facetten moet aanvatten op korte termijn op volle toeren zou draaien, zou niet alleen een volslagen vreemde in het ambtelijk Jeruzalem zijn, maar zelfs een "welfremde" persoonlijkheid. "

"Ik kan van de onderwerpelijke aangelegenheid momenteel verder nog slechts vermelden dat de zaak op grootse wijze zal worden aangevat, om te beginnen met het houden van een enquête, die zal worden samengesteld door op dit stuk bij uitstek deskundigen van grote naam, aan te wijzen door het Departement, hierbij uiteraard geadviseerd door het Departement en vertegenwoordigers van de vroedvrouwen. "

"Dat hiermede nog geen verdere voortgang is bereikt vindt zijn oorzaak in een ernstige, langdurige ziekte van Dr Dijkhuis, de waarnemend Directeur-Generaal van de Volksgezondheid, onder wiens auspicien en leiding deze aangelegenheid staat. Laten wij ondanks de in alle opzichten betreurenswaardige vertraging verheugd zijn dat Dr Dijkhuis zich bereid heeft verklaard Uw

aller moeilijkheden als probleem te zien niet alleen, maar ook als zodanig in behandeling te nemen. "

De zieke dokter Dijkhuis wordt benoemd tot Geneeskundig Hoofdinspecteur, doch kan zijn nieuwe functie pas enkele maanden na zijn benoeming aangaan. Doch dan is Prof. de Haas ziek, de Inspecteur Moederschapszorg en Kinderhygiëne (een kinderarts).

Pas in maart 1960 vindt weer een bespreking plaats.

In het jaarverslag 1959-1960 van de Bond lezen wij hierover: "Min of meer pijnlijk getroffen waren degenen, die van de zijde van de beide vroedvrouwenbonden deze bespreking zouden bijwonen, toen zij daar slechts tegenover zich troffen Dr Dijkhuis en niemand anders, nog meer, toen het gesprek eigenlijk geheel opnieuw begon en van departementale zijde niets scheen te zijn gebeurd. De teleurstelling dezerzijds is dan ook niet onder stoelen of banken geschoven. Niettemin werd toch op deze bespreking besloten dat men nu op de Hoofdinspectie op zeer korte termijn een ontwerp-enquête zou samen stellen voor wat betreft de vragen die van de zijde van de Hoofdinspectie als onontbeerlijk werden gezien voor de beschouwingen over het probleem. Deze ontwerp-enquête zou - na voordien nog met de secretarissen van beide Bonden te zijn besproken - in de Commissie worden behandeld op 8 april j. l. Enige dagen tevoren liet de Hoofdinspecteur weten dat men met de voorbereidende werkzaamheden nog niet gereed was. Tot zover voorlopig het relaas over hetgeen langzamerhand een ernstige en slepende kwaal is geworden. "

"Dit trieste verhaal moge U overigens niet de indruk geven dat Uw Hoofdbestuur de moed heeft opgegeven of het hoofd in de schoot heeft gelegd. Integendeel, het gaat onversaagd verder in zijn pogingen om verbetering in de situatie te brengen. Een verbetering echter, die mogelijk alleen zal kunnen resulteren uit een wijziging van de status van vrij gevestigde vroedvrouw in die van een dienstverband. "

De enquête van 1961.

Na alle moeilijkheden en uitstel kwam er toch een enquête tot stand, zich vooral richtend op de omstandigheden van vestiging en financiering. Aan alle vroedvrouwen, dat waren er toen 863, werd een vragenlijst gezonden. De twee vroedvrouwenorganisaties spoorden hun leden aan toch vooral de vragenlijst in te vullen en terug te sturen. 785 vragenlijsten werden terugontvangen, een voorbeeldige medewerking dus, vooral als we zien wat voor "indiscrete" vragen er gesteld werden over inkomen, neveninkomen, inkomen echtgenoot e. d.

Enkele voor die tijd karakteristieke vragen zijn:

Maakt U bij de uitoefening van Uw praktijk regelmatig gebruik van: Rijwiel, Bromfiets, Scooter, Motorrijwiel, Auto, Andere middelen van vervoer. 55% van de vroedvrouwen met een eigen praktijk gebruikte een auto voor het werk, het meest in de grote praktijken, het minst in de kleine praktijken.

Hoewel er vragen zijn gesteld over weekends, vrije dagen en vacaties zijn die gegevens helaas niet in het verslag terug te vinden.

Op verzoek van de Geneeskundig Hoofdinspecteur heeft Dr M. J. Hartgerink, ook al weer een kinderarts en werkzaam bij het Instituut voor preventieve geneeskunde, de gegevens bewerkt en van commentaar voorzien.

Hij analyseert de uit de enquête verkregen gegevens, hij blikt terug naar het verleden, hij kijkt over de grenzen naar onze buurlanden Duitsland, België, Frankrijk en Engeland en komt dan tot enkele samenvattende conclusies.

Alvorens die te vermelden bespreken we eerst enkele van zijn bevindingen en trachten die in het licht van die periode te plaatsen.

Op 1 januari 1961 waren er 788 praktizerende vroedvrouwen met een eigen praktijk, een dalend aantal. Ook het percentage bevallingen door vroedvrouwen verricht gaf over de jaren een geleidelijke daling te zien tot 36,9% in 1960.

Kijkend naar de leeftijdsopbouw van de Nederlandse vroedvrouwen in 1960 zien we een totaal verschillend beeld dan nu, in 1994. We zien nogal wat oudere vroedvrouwen aan het werk: 10 boven de 70, 46 boven de 65. De rapporteur veronderstelt dat ontbreken van een voorziening voor de oude dag hierbij een rol speelt. In de jongste leeftijdsgroepen, onder 30 jaar, zijn maar weinig vroedvrouwen werkzaam. Het blijkt dan ook, dat bijna 50% van de in de jaren vijftig afgestudeerde vroedvrouwen haar heil elders heeft gezocht: sommigen naar zending of missie, sommigen naar de verpleging, er wordt gewerkt als particulier kraamverzorgster en niet zelden wordt geheel buiten de gezondheidszorg een werkkring gezocht.

De praktijkgrootte van de vroedvrouwen loopt sterk uiteen. Vooral op het platteland komen zeer kleine praktijken voor. Naar deze kleine praktijken is een extra onderzoek verricht. Een deel is te wijten aan een vorm van part-time werk door gehuwde vroedvrouwen, maar ook onoordeelkundige vestiging met weinig vooruitzicht op verbetering komt voor.

Kan de vroedvrouw de vooruitgang op het gebied van de verloskunde wel bijbenen?

De inspecteur voor de moederschapszorg en de bewerker van de enquête zijn kinderartsen. De inspecteur, Prof. de Haas, is zeer actief geweest in het oprichten van en propageren van consultatiebureaux voor prenatale zorg. Zijn vrouw, Mevrouw de Haas-Posthuma, heeft een groot onderzoek verricht naar de perinatale sterfte in Nederland. Er wordt veel, misschien te veel, verwacht van de mogelijkheden van de prenatale zorg in die periode. Medische anamnese van de vrouw, algeheel medisch onderzoek van de vrouw, voedingsanamnese en voorlichting over goede voeding, sociaal-hygiënische anamnese en adviezen worden tenminste zo belangrijk, zo niet belangrijker geacht dan het verloskundige onderzoek.

Terwijl vanuit obstetrische kringen juist wordt benadrukt dat zorgvuldig verloskundig onderzoek gedurende de gehele zwangerschap van het grootste

belang is, een onderzoek, dat zeer wel door vroedvrouwen en huisartsen kan geschieden, zijn het kinderartsen e. a. die het onderzoek van en de adviezen aan de zwangere op ander dan verloskundig gebied sterk op de voorgrond stellen. In dat licht gezien wordt dan ook betwijfeld of de tot de verloskunde beperkte opleiding van de vroedvrouw wel voldoende kan zijn om haar in staat te stellen adaequaat prenatale zorg te verlenen.

Over de hulp bij de baring door vroedvrouwen wordt allerwege gunstig geoordeeld. Niet ondenkbaar is dat dit oordeel gunstig is omdat voor vele niet verloskundig actieve artsen de baring een griezelig gebeuren blijft, waar zij zich liever verre van houden. Er bestaat echter twijfel of de vroedvrouw wel in staat is of zal zijn om subtiele afwijkingen bij kraamvrouw en pasgeborene te bemerken.

Dr Hartgerink uit zijn twijfel als volgt:

"De bevoegdheidsuitbreidingen illustreren het feit, dat de vroedvrouwenopleiding inderdaad naar mogelijkheid de ontwikkeling van de medische wetenschap volgt. Ook het onderwijsschema draagt daarvan de kenmerken. Hoever zal men echter kunnen gaan met het uitbreiden van de bevoegdheid en met het aanpassen van het onderwijs binnen het kader van een uitsluitend op de verloskundige praktijk gerichte opleiding? Deze uitbreiding accentueert in feite de moeilijkheid, dat ook de praktische verloskunde veelzijdig verweven is met de algemene medische behandeling en gezondheidszorg."

En aan de medische wetenschap werd nog niet getwijfeld in het begin van de jaren zestig. Dat kwam pas later.

Dr Hartgerink besluit zijn rapport met de volgende punten.

1. Het aandeel van de vroedvrouw in de verloskundige verzorging van Nederland vertoont een voortdurende daling.
2. De oorzaak hiervan moet niet zozeer gezocht worden in een onvoldoende samenwerking tussen arts en vroedvrouw dan wel in de voortgaande maatschappelijke ontwikkeling. Stijging van het welvaartspeil, invoering van sociale maatregelen en structuurveranderingen zowel in de geneeskunde als in de toepassing daarvan hebben invloed uitgeoefend op de verloskundige verzorging, met name wat betreft de vraag door wie en waar deze zal worden verleend.
3. De ontwikkeling der wetenschappelijke geneeskunde heeft de verloskunde met vóór- en nazorg in de geneeskunde volledig geïntegreerd.
4. De mogelijkheden voor de vroedvrouw om zelfstandig verloskundige praktijk uit te oefenen zijn daardoor verminderd.
5. Bij handhaving van de huidige positie van de vroedvrouw kan verwacht worden dat deze mogelijkheden blijven afnemen, waarbij wisseling in de conjunctuur of een eventueel tekort aan artsen slechts het tempo van deze ontwikkeling kunnen beïnvloeden.
6. Incidentele maatregelen in de vorm van kleine wijzigingen in de tot nu toe gevolgde werkwijze kunnen de moeilijkheden van de vroedvrouwen niet oplossen.

7. Plannen en maatregelen zullen zich moeten richten op de verre toekomst. Het verdient overweging de vroedvrouw met haar specifieke bekwaamheid in groter verband op te nemen, zodat zij een waardevol element in de verloskundige voorziening zal kunnen blijven.
8. Door hogere eisen te stellen aan de opleiding en in het bijzonder aan de vóropleiding kan de vroedvrouw een ruimere mogelijkheid geboden worden binnen het terrein van de moederschapszorg en de kinderhygiëne.
9. De verdere ontwikkeling zal intussen in sterke mate afhangen van de opvattingen over het veel bredere vraagstuk op welke wijze een optimale verloskundige verzorging moet worden bereikt.

De Commissie Verloskundige Voorziening.

De Commissie Verloskundige Voorziening werd in 1949 ingesteld vanuit het departement van volksgezondheid. Lid waren alle Hoogleraren in de verloskunde, ambtenaren van het departement en de geneeskundige hoofdinspectie, de medisch adviseur van de ziekenfondsraad, de voorzitter van de gezondheidsraad, twee huisartsen, één directeur van een vroedvrouwenschool en twee vroedvrouwen, de twee vroedvrouwenorganisaties vertegenwoordigend.

De Commissie vergaderde aanvankelijk frequent over de bevoegdheidsuitbreiding der vroedvrouwen (1951), het al dan niet handhaven van het "primaat" der vroedvrouwen en de problematiek rond de opleiding in de praktische verloskunde van a. s. artsen. Hierna trad een rustfase in.

In 1963 werd de Commissie weer bijeengeroepen om, voor de zoveelste maal in deze eeuw, het vroedvrouwenvraagstuk te helpen oplossen. De belangrijkste medespelers in de discussie, die zich uitstreckte van 1963 tot 1966, zijn Dr Dijkhuis, Geneeskundig Hoofdinspecteur (voorzitter), Dr Hartgerink, Prof. Kloosterman, Dr van Wering (directeur van de Rotterdamse vroedvrouwenschool), Mevr. W. Dasoul-Knol, vroedvrouw, die het bureau vroedvrouwen bij de geneeskundige hoofdinspectie bevrouwde en Mevr. J. J. van Gelder-Eel Singh, hoofdbestuursscretaresse van de Bond van Nederlandse vroedvrouwen.

Mevr. M. H. Loyen, voorzitster van de R. K. Vereniging van vroedvrouwen, woonde alleen de plenaire vergaderingen bij, evenals de meeste Hoogleraren en andere artsen.

Quo vadis?

Vooral bij de plenaire vergaderingen duikt telkens weer het probleem op, dat niemand van de aanwezige "deskundigen" ook maar enig idee heeft naar welke structuur van verloskundige zorg ons land toegroeit. "Toegroeit", want de gemaakte opmerkingen geven weer, dat er iets groeit, zonder dat daarop enige greep lijkt te kunnen bestaan.

Wel is iedereen het er over eens, dat de geheel zelfstandig gevestigde en alleen werkende vroedvrouw zal gaan verdwijnen, op welke termijn is nog niet dui-

delijk. Maar hoe dan die vroedvrouw in een nog onbekende organisatievorm zal moeten worden ingepast is uiteraard volmaakt onduidelijk. In ziekenhuizen? In kraamklinieken? In kraamcentra? En wat wordt daar dan haar taak? Niemand kan hier iets zinnigs over zeggen.

Er echter van uitgaande dat de vroedvrouw sec zal gaan verdwijnen besluit de Commissie zich als eerste te buigen over een wijziging van de bestaande vroedvrouwenopleiding om de vroedvrouw beter voor te bereiden op werk in een medische omgeving, op samenwerking met anderen, om aldus haar flexibiliteit te doen toenemen. In modern jargon gesproken: "zij moet breed inzetbaar worden".

De discussie rond de opleiding tot vroedvrouw.

Het is niet eenvoudig om aan de hand van notulen te komen tot een begrijpelijk verslag van hoe de loop van de discussie is geweest en hoe precies het eindresultaat is bereikt.

Het begin leek simpel.

Dr van Wering, Prof. Kloosterman, Mevr. van Gelder en Mevr. Dasoul, bijgestaan door Zr. Hooykaas, verpleegkundige bij de GHI, kwamen al in januari 1964 met een eerste nota over met name de gewenste vooropleiding.

De bestaande vooropleidingeis werd volstrekt onvoldoende geacht voor de vroedvrouwenopleiding. Deze bestond uit het met vrucht gevolgd hebben van lager onderwijs en het afleggen van een vergelijkend toelatingsexamen. Dat wil zeggen, dat kandidaten voor de vroedvrouwenopleiding in den Haag een schriftelijk examen aflegden. Degenen met de beste resultaten konden op de vroedvrouwenscholen worden geplaatst.

Als nieuwe vooropleidingeis werd voorgesteld :

1. Het eindexamen van een middelbare school (gymnasium, hogere burgerschool of middelbare meisjesschool) of
2. een Mulo (meer uitgebreid lager onderwijs, 4 jaar)-diploma en diploma ziekenverpleging A.

Het gevolgd hebben van de opleiding tot verpleegkundige wordt belangrijk geacht, maar men wil de opleiding niet sluiten voor kandidaten met een diploma van een middelbare school (verg. V. W. O. , misschien H. A. V. O.).

Het curriculum behoeft uitbreiding, niet op verloskundig gebied, maar op het gebied van sociale wetgeving, structuur van de gezondheidszorg e. d. Een overzichtelijk geheel dus.

Een eerste discussie over deze nota in een wat groter gezelschap levert al de eerste moeilijkheden op, daar slechts een minderheid van de verpleegkundigen in het bezit is van het Mulo-diploma, maar toch krijgt de onderwijswerkgroep groen licht om door te gaan met de nadere uitwerking van de opleiding. Een nieuwe verpleegkundige wordt aan de werkgroep toegevoegd: Zr van Esch, die ervaring heeft op het gebied van de opleiding tot wijkverpleegster. Dit leidt ertoe, dat vakken als maatschappijleer, organisatie van de

gezondheidszorg, gezinssociologie en sociale psychologie als onmisbaar worden aangeprezen.

En zo ligt medio 1964 een concept klaar voor een nieuwe opleidingsbeschikking gericht op een twee-jarige opleiding van verpleegkundigen tot vroedvrouw.

Hoe het eerste, extra, jaar voor de middelbare scholieren moet worden ingevuld blijft nog een beetje in de lucht hangen, doch voorgesteld is dit jaar wel te laten doorbrengen in de vroedvrouwscholen. Gedurende de rest van het jaar 1964 wordt gesproken over detailpunten, waarna de opgestelde beschikking als nota wordt voorgelegd aan de plenaire commissie in december 1964. Een moeilijkheid in de discussie zijn de vergeworderde plannen tot wijziging van het vervolgonderwijs en van de opleiding tot verpleegkundige-A. De mammoetwet is in aantocht, waarbij de ons bekende scholen voor MAVO, HAVO en VWO in het leven zullen worden geroepen en de opleiding tot verpleegkundige zal van 3 jaar worden verlengd tot 3 1/2 jaar, met een vooropleiding op MAVO-niveau. In die 3 1/2 jaar opleiding zal in tegenstelling tot in de oude opleiding ook de kraamopleiding worden opgenomen.

Er wordt heel wat afgepraat en uiteindelijk wordt besloten dat de nota nogmaals kritisch zal worden gezien door vertegenwoordigers van het ministerie en van de GHI alvorens hem aan de Minister aan te bieden. Dit geschiedt, met inschakeling van de verpleegkundigen van de GHI. Het resultaat van dit overleg komt in 1965 op tafel.

En dan wordt het echt heel verwarrend.

De nieuwe opleiding tot verpleegkundige-A, 3 1/2 jaar en inclusief een korte kraamstage, wordt meer en meer benadrukt. Daar de oude vervolgopleiding tot kraamverpleegster ("het ooievaartje", 6-9 maanden durend) zal komen te vervallen wordt overwogen of een nieuwe "kraamspecialisatie" moet worden ingevoerd en zo ja, of die, ten dele, samen kan gaan lopen met de opleiding tot vroedvrouw.

In de nieuwe voorstellen zijn de middelbare scholieren geheel weggefallen, het werd te moeilijk geacht deze in één jaar voldoende kennis en vaardigheid bij te brengen om op gelijk niveau met de verpleegkundigen de eigenlijke opleiding te volgen.

Alleen de verpleegkundige vooropleiding blijft dus over en dan vindt men de opleiding tot vroedvrouw toch wel erg lang worden: 3 1/2 jaar om verpleegkundige te worden en dan nog twee jaar vroedvrouwenopleiding, een totaal dus van 5 1/2 jaar.

Bij "efficiënt" opleiden kan dat best bekort worden tot 1 1/2 jaar of zelfs één jaar.

Eén jaar wordt door de meest betrokkenen toch wel erg kort gevonden. Vanuit de GHI lijkt aangestuurd te worden op een koppeling tussen een nieuwe "kraamspecialisatie" en de vroedvrouwenopleiding. Na de A-opleiding nieuwe stijl zou dan één jaar theoretisch en beperkt praktisch onderwijs kunnen worden gevolgd, waarna men gespecialiseerd verpleegkundige zou zijn. Die-

genen, die dan tóch nog vroedvrouw zouden willen worden zouden dan nog 6 maanden praktisch onderwijs kunnen ontvangen.

Over deze onderwerpen wordt het gehele jaar 1965 doorgepraat. In december 1965 is dan opnieuw een uitgewerkt plan voor een nieuwe opleiding aanwezig, waarbij de koppeling met de kraamspecialisatie voorlopig lijkt te zijn losgelaten.

Wel is de duur van de opleiding nu definitief vastgesteld op 1½ jaar.

De opleiding zal voorlopig toegankelijk zijn voor

a. Meisjes met een MAVO-diploma

b. Verpleegkundigen "oude stijl" met MAVO-diploma en "ooievaartje".

Per 1 september 1967 zal Rotterdam alleen categorie b. gaan opleiden, Heerlen zal a. en b. leerlingen aannemen en Amsterdam alleen MAVO-meisjes.

Het streven is dan om per 1 september 1970 op alle scholen alleen nog maar verpleegkundigen aan te nemen, bij voorkeur "nieuwe stijl".

De overgangssituatie met nog opleiden van "pure" vroedvrouwen na een vooropleiding op MAVO-niveau is ingevoegd omdat men vreest dat het abrupt overschakelen op alleen verpleegkundigen het aantal leerlingen tot ver onder een aanvaardbaar minimum zal doen zakken.

Deze nota moet in januari 1966 in een plenaire vergadering behandeld zijn. Helaas ontbreken notulen van die vergadering. De voorgestelde overgangsregeling is in 1967 niet, of althans niet officieel, van kracht geworden.

Als intermezzo:

Citaten uit de discussies in de Commissie Verloskundige voorziening.

Deze citaten zijn vrij willekeurig gekozen omdat ze karakteristiek zijn voor de spreker, een bepaalde sfeer weergeven, de heersende ideeën van die tijd benadrukken e. d.

De lezer dient zich te realiseren, dat deze citaten geheel buiten de context van de discussie zijn gehaald, zodat de geciteerden onrecht wordt aangedaan wanneer we de citaten te letterlijk opvatten.

28 juni 1963.

Prof. Kloosterman: Het gaat om een groep van 1000 Nederlanders in moeilijke omstandigheden. Qua groep is deze numeriek te vergelijken met de Zee- en Oostzee-vissers, waaraan men geen bijzondere aandacht heeft besteed.

Overigens acht hij het verdwijnen van de vroedvrouw een verlies. Het moeilijkste probleem acht hij het behoud van de mogelijkheid van thuisverloskunde, waarin de vroedvrouw een gegarandeerde en beschermde taak krijgt. Als "zelfstandige" zal zij zeker het onderspit delven.

Mevrouw de Haas-Posthuma: wil de medicus het medisch deel van het werk laten verrichten en de vroedvrouw "het andere". De artsen zullen zo zeer bezet

worden door de ontwikkeling van de medische wetenschap, dat zij de vroedvrouw nodig zullen hebben voor de verloskunde.

28 Januari 1964.

Prof. Kloosterman wijst erop, dat het beroep van vroedvrouw niet vereenzelvigd moet worden met het verpleegstersberoep, welke mening door de dames van Gelder en Dasoul wordt onderschreven.

April 1964.

Mevrouw van Gelder stelt de vraag of de vroedvrouw zich op het terrein van de anti-conceptionele middelen moet begeven. In de Statuten van de Bond van Nederlandse vroedvrouwen staat vermeld, dat de vroedvrouw zich moet onthouden van het plaatsen of aanbevelen van neo-Malthusiaanse middelen. Prof. Kloosterman stelt dat dit een bewijs is dat de vroedvrouwen in ontwikkeling zijn achtergebleven. (J. K.: overigens werd pas in 1965 onder Prof. Kloosterman een polikliniek voor anti-conceptie geopend in het Wilhelmina-Gasthuis, onder leiding van Frank Wibaut. Voordien verwezen ikzelf en andere assistenten in nood zittende patienten wel naar het Aletta Jacobshuis, omdat wij er ook niets van af wisten.)

Mevrouw Dasoul acht het nuttig dat de vroedvrouw op de hoogte is, opdat zij, zo nodig, kan verwijzen.

Mevrouw van Gelder stelt de vraag of het besprokene in de Commissie naar buiten mag worden uitgebracht. Zij meende dat hierover niet gesproken mocht worden zolang het niet in de grote Commissie was behandeld.

Prof. Kloosterman acht het een voordeel, dat het besprokene in bredere kring wordt gebracht, welke mening ook door de andere leden van de commissie wordt gedeeld.

Juni 1964.

Dr Dijkhuis: de vroedvrouwenopleiding moet een medisch-biologische basis krijgen, voor zover dit mogelijk is voor iemand met een niet-academische opleiding.

Mevrouw van Gelder wijst erop, dat door vroedvrouwen die ook het verpleegstersdiploma bezitten naar voren wordt gebracht dat men als verpleegster weinig zelfstandig is, terwijl men als vroedvrouw steeds zelfstandig moet optreden.

Dr Hartgerink meent dat men beter de verpleegster die als gediplomeerde kracht een paar jaar een eigen zelfstandigheid heeft gehad kan vergelijken met een afgestudeerde vroedvrouw.

Prof. Kloosterman deelt in dit verband mede dat zijn ervaring is dat degenen die graag in een ziekenhuis verpleegster zijn over het algemeen niet geschikt zijn voor het beroep van vroedvrouw, terwijl degenen die graag vroedvrouw willen worden recalcitrante verpleegsters zijn.

December 1964.

Prof. Janssens is nog maar net in de commissie benoemd. Het VU ziekenhuis is nog niet lang geopend. Dit academisch ziekenhuis is al enkele jaren bezig met de hoogst moderne opleiding tot verpleegkundige-A "nieuwe stijl".

Hij oppert al direct om als bovenbouw op de nieuwe opleiding de kraam-specialisatie te geven, waarna men ook nog vroedvrouw kan worden.

Ook Dr Dijkhuis voelt wel wat voor het samengaan van kraam-specialisatie en vroedvrouwenopleiding.

Prof. Kloosterman: de mening van de werkgroep is, dat de bestaande vroedvrouw zal uitsterven, maar dat een vroedvrouw nieuwe stijl zal herrijzen. (JK. en niemand zal meer tevreden zijn dan Prof. Kloosterman dat die "nieuwe stijl" toch niet de stijl is geworden waartoe in deze jaren werd besloten.)

Mevrouw van Gelder deelt mede dat ook haar Hoofdbestuur achter het streven staat om in een aantal jaren de verpleegstersopleiding als basis van de vroedvrouwenopleiding te stellen.

Dr Dijkhuis: spreker weet niet of Nederland zich naar de E. E. G. zal moeten richten, het zou ook mogelijk zijn dat de E. E. G. zich naar Nederland richt. (JK maar hij doelde zeker niet op de positie die de Nederlandse vroedvrouw nu, rond 1990, in de E. E. G. inneemt.)

Januari 1965.

Opeens komen departement en GHI met het voorstel om de opleiding tot 1½ jaar te bekorten.

Dr van Wering vraagt zich bezorgd af of het mogelijk zal zijn, rekening houdend met de herziene A-opleiding, in 1½ jaar volwaardige vroedvrouwen op te leiden.

Prof. Kloosterman acht een concentratie in 1½ jaar wel uitvoerbaar, indien minder praktische arbeid die niet direct met de opleiding verband houdt van de leerlingen wordt gevraagd.

(Hij doelt hiermee op de vele min of meer huishoudelijke werkzaamheden, die destijds door de leerlingen in de vroedvrouwenscholen werden verricht). Eerwaarde Zr Thecla (Heerlen) acht een verkorte opleiding zeker uitvoerbaar bij juiste krachten voor het lesgeven en voor het geven van leiding in de praktijk.

Prof. Janssens: er zullen vooral vroedvrouwen voor leidinggevende functies worden opgeleid en minder vroedvrouwen die zelfstandig praktijk zullen uitoefenen. Degenen, opgeleid volgens de nieuwe opzet, zullen als specialistisch verpleegkundigen te werk worden gesteld.

Dr Dijkhuis: deze zienswijze komt overeen met die van de werkgroep, namelijk degenen die een éénjarige opleiding hebben genoten ontvangen een diploma, op grond waarvan zij een leidinggevende taak in een kliniek kunnen vervullen. Zij zijn echter niet bevoegd tot zelfstandige uitoefening van het vroedvrouwenberoep.

Dames v. Gelder en Loyen: zijn van oordeel, dat degenen die op deze wijze zijn opgeleid geen vroedvrouw zijn, maar kraamverpleegster nieuwe stijl. Zij menen dat de stof niet voldoende kan bezinken als deze in 1 1/2 jaar wordt geconcentreerd. Mej. Loyen acht praktijk op de kraamzaal noodzakelijk, opdat de leerlingen het kraambed leren kennen.

Dr Scheyde zou voor de functie van hoofd van een kraamafdeling uitsluitend de bevoegde vroedvrouw willen noemen. In een particulier ziekenhuis is de huisarts soms niet dadelijk beschikbaar voor een bevalling. De vroedvrouw kan in die situatie dan invallen.

Oktober 1965.

Zr Hooykaas stelt verkorting tot één jaar voor voor de opleiding tot vroedvrouw van de nieuwe stijl verpleegsters "om de opleiding tot vroedvrouw voor verpleegsters aanvaardbaar te maken".

Dr van Wering: voor de drie scholen is de duur van één jaar onaanvaardbaar. Dr Hartgerink: geeft toe dat een zekere tijd nodig is om de mensen te vormen voor een bepaald beroep. De vroedvrouwenopleiding wordt echter gezien als een voortzetting van algemene vorming, die begonnen is in de verpleegstersopleiding. In feite zou men dan ook over een opleiding van 4 1/2 jaar kunnen spreken.

Dr van Wering: Een verpleegster is te beschouwen als een uitvoerend orgaan van een dirigent achter haar, een vroedvrouw daarentegen is zelf dirigent.

Zr Thecla acht het mogelijk vroedvrouwen in één jaar op te leiden, als niet wordt vastgehouden aan de kennis die de leerlingen thans wordt bijgebracht.

Zr van Esch (GHI) heeft de indruk dat de vroedvrouwenscholen nog te sterk gebonden zijn aan de verpleegstersopleiding oude stijl. In de nieuwe opleiding wordt het kunnen studeren gestimuleerd. Het niveau is hoger, zodat een specialisatie hier vlugger op aan kan sluiten.

Mevrouw v. Gelder ziet de verkorte opleiding als een aantekening, hetgeen het beroep niet ten goede zal komen.

November 1965.

Dr Huitema pleit er nogmaals voor de mogelijkheid blijvend open te laten voor meisjes die geen verpleegstersdiploma bezitten. Er zijn altijd meisjes die graag alleen vroedvrouw willen worden.

Dr Hartgerink wijst erop dat in de grote vergadering niemand steun heeft gegeven aan een voorstel dat analoog was aan dat van Dr Huitema.

RAPPORT INZAKE WIJZIGING VAN DE OPLEIDING TOT VROEDVROUW, UITGEBRACHT DOOR DE COMMISSIE VERLOSKUNDIGE VOORZIENING.

Dit eindrapport is gedateerd 7 februari 1966. Het is getekend door H. J. Dijkhuis als voorzitter en Mej. E. I. Weyland als secretaresse van de commissie. Gezien het belang van dit rapport laten wij het hier in zijn geheel volgen.

Inhoud

- I. Doel van de bestudering van de opleiding
- II. Uitgangspunten voor het beleid
- III. Conclusies t. a. v. toekomstig beleid
- IV. Nadere uitwerking van de conclusies t. a. v. het toekomstig beleid
- V. Afweging van de problematiek, verbonden aan de nieuwe opleiding
- VI. Suggesties t. a. v. mogelijkheden
- VII. Financiële gevolgen van het beleid
- VIII. Desideratum

DE OPLEIDING TOT VROEDVROUW.

I. DOEL VAN DE BESTUDERING VAN DE OPLEIDING

De opleiding, gegeven ingevolge de exameneisen, neergelegd in het Koninklijk Besluit van 12 februari 1879, Stb. 36, tot regeling der examens als arts, tandarts, apotheker, vroedvrouw en apothekersbediende, laatstelijk gewijzigd bij Koninklijk Besluit van 18 juli 1961, Stb. 307, blijkt in de praktijk niet meer te voldoen.

De bezwaren zijn gericht tegen:

a. de vooropleiding. Deze is ontoereikend.

Als enige voorwaarde is gesteld: het met vrucht genoten hebben van lager onderwijs.

Hieruit vloeit voort dat:

1. de samenwerking met geneeskundigen en verpleegsters in medische teams onvoldoende tot haar recht komt. Deze samenwerking is noodzakelijk op grond van de zienswijze van de moderne geneeskunde, waarbij verloskunde een volledig geïntegreerd onderdeel van de geneeskundige begeleiding van de mens is;
2. de maatschappelijke positie van de vroedvrouw niet sterk is.

b. de exameneisen. Deze zijn te eenzijdig op technisch-verloskundige scholing gericht.

Hieruit vloeit voort dat:

1. de ontwikkeling van de persoonlijkheid niet tot haar recht komt, daar de

- opleiding geen ruimte biedt voor vakken die tot deze ontwikkeling bijdragen (psychologie, gesprekstechniek, maatschappijleer, geestelijke stromingen).
2. de oriëntatie op het gebied van het maatschappelijk werk onvoldoende aandacht krijgt (vraagstukken rond adoptie, ongehuwde moeder, geslachtsziektenbestrijding, sexuologie).
  3. de erkenning van het getuigschrift van vroedvrouw op internationaal niveau moeilijkheden geeft.

II. UITGANGSPUNTEN VOOR HET BELEID.

Taak van de vroedvrouw.

1. Huidige taak:

- a. Uitoefening van de zelfstandige vroedvrouwenpraktijk (hierop ligt het accent);
- b. Fungeren als hoofd van een kraamafdeling van een algemeen ziekenhuis of van een kraamkliniek (incidentele gevallen).

Uit ter beschikking staande gegevens blijkt dat:

het aandeel van de vroedvrouw in de totale verloskundige hulp afneemt, veel vroedvrouwenpraktijken - vooral op het platteland - geen verantwoorde bestaansmogelijkheden meer bieden.

2. Toekomstige taak:

De taak van de vroedvrouw wijzigt zich onder invloed van de verandering van de maatschappij en van de medische ontwikkeling.

Als toekomstige taken komen naar voren:

- a. de zelfstandige uitoefening van de vroedvrouwenpraktijk (beperkt aantal praktijken);
- b. het verlenen van verloskundige hulp in de klinieken voor normale bevallingen, met de mogelijkheid voor het verrichten van huisbevallingen vanuit de kliniek;
- c. het fungeren als hoofd van een kraamafdeling van een algemeen ziekenhuis of van een kraamkliniek, met accent op leidinggevende taak;
- d. het fungeren als leidster-docente van een kraamcentrum of als directrice van een kraaminternaat, met het accent op de didactisch-paedagogische taak;
- e. het o. m. in Kruisverband medewerken aan de gezondheidsvoorlichting en -opvoeding.

III. CONCLUSIES T. A. V. TOEKOMSTIG BELEID.

De uitvoering van de sub II genoemde taken vereist:

- a. een bepaald ontwikkelingsniveau

Daarvoor zijn nodig: zwaardere toelatingseisen.

Voorgesteld wordt:

1. een vooropleiding op Mavo-niveau
2. het bezit van het diploma A voor ziekenverpleging met de kraamaanteekening. (Bij eventuele wijziging van de A-opleiding: uitsluitend het diploma A nieuwe stijl)
3. zonedig een psychotechnisch onderzoek.
De beoordeling op persoonlijke eigenschappen is voorbehouden aan de opleidingsschool, met de mogelijkheid van recht van beroep op de Commissie van deskundigen. (Belangrijk zijn: emotionele stabiliteit, flexibiliteit, vermogen tot het leggen van contacten).

Voordelen van het bezit van het verpleegstersdiploma:

Het draagt er toe bij dat:

1. de toekomstige vroedvrouw beter ingevoerd is in de geneeskundige wereld en ervaring heeft in omgang met artsen en zieken,
2. het versterkt de maatschappelijke positie van de vroedvrouw,
3. het geeft grotere flexibiliteit aan de vroedvrouw t. a. v. toekomstmogelijkheden op het terrein van de gezondheidszorg,
4. het vergroot de mogelijkheden voor de vroedvrouw voor functies in ontwikkelingsgebieden of in internationaal verband.

b. een geïntegreerde opleiding, aangepast aan het ontwikkelingsniveau.

Vereisten voor de verwezenlijking van een geïntegreerde verkorte opleiding:

1. een zwaardere stafbezetting,
2. de invoering van ziekenverzorgsters en kraamverzorgsters voor het verrichten van voorkomende verplegings- en huishoudelijke werkzaamheden op de zalen,
3. salariering tijdens de opleiding, c. q. verlening van studiebeurzen aan de leerlingen.

IV. NADERE UITWERKING VAN DE CONCLUSIES T. A. V. HET TOEKOMSTIG BELEID.

1. m. b. t. behoefte.

a. Aandeel zelfstandige praktijkuitoefening door vroedvrouwen:

1935 aand. vroedvr. : 50,1 %

1960 aand. vroedvr. : 36,9 %

Het aandeel daalt, de behoefte zal afnemen door toenemende hospitalisatie.

b. Vroedvrouw in leidinggevende functies in de gezondheidszorg:

- als hoofd van een kraamafdeling
- als hoofd van een kraamkliniek
- als leidster-docente van een kraamcentrum
- als directrice van een kraaminternaat

De ontwikkeling is onzeker, scheidt een potentieel werkterrein voor de vroedvrouw.

2. m. b. t. opleiding.

a. Huidige opleiding:

Eerste jaar: gelijke verdeling tussen theorie en praktijk.

Tweede jaar: theorie en praktijk, met het accent op de praktijk.

Dit jaar wordt afgesloten door examen van theoretisch gedeelte.

Derde jaar: overwegend praktijk. Het wordt afgesloten door examen van praktisch gedeelte, 10 maanden na het theoretisch examen.

De geslaagden ontvangen het getuigschrift van vroedvrouw, dat op grond van bepalingen van de Wet regelende de uitoefening der geneeskunst van 1865, de bevoegdheid geeft tot zelfstandige uitoefening van de vroedvrouwenpraktijk.

b. Voorstel nieuwe opleiding

1 jaar: accent op theorie en oriënterende praktijk.

½ jaar: (incidenteel te verlengen) stages met toenemende zelfstandige werkzaamheid en eigen verantwoordelijkheid.

Enkele leden van de commissie waren van mening dat een opleidingsduur van 1½ jaar te kort zou zijn om voldoende gevarieerdheid in verloskundige situaties tijdens de praktijk te verkrijgen en om voldoende mentale rijpheid te verwerven.

De commissie als geheel was van mening dat het ongetwijfeld wenselijk is dit bezwaar te ondervangen door zorg te dragen voor een goede opleidingsstaf en voor een volledige benutting van de beschikbare tijd voor opleidingsdoeleinden.

De leerstof voor het eerste jaar zal bestaan uit:

Theorie

1. Verloskunde, fysiologie, anatomie	342	lesuren
2. Pediatrie	57	..
3. Voedings-en dieetleer	19	..
4. Sociale geneeskunde	38	..
5. Sociale wetenschappen	76	..
6. Individuele praktijk in de school	10	..

Totaal 542 lesuren (± 19 weken)

Praktijk in de school: 26 weken

Praktijk buiten de school, onder leiding van een vroedvrouw: 3 weken

Gedurende de opleiding worden theorie en praktijk afwisselend gegeven (bloksysteem).

Praktijkperiode.

De leerling zal nu een half jaar onder deskundige supervisie van de school praktijkervaring moeten opdoen.

De mogelijkheid van verlenging van de praktijkstage dient opengehouden te worden voor leerlingen wier praktijk niet geheel heeft voldaan (zonder dat zij het eerste jaar behoeven over te doen).

3. m. b. t. examen en bevoegdheid.

Hierbij zijn twee alternatieven overwogen n. l. :

a. een gesloten opleiding van 1½ jaar (theoretisch overgangsexamen na het eerste jaar, praktijkexamen na 1½ jaar), daarna volledige bevoegdheid.

b. een open opleiding: 1 jaar met afsluitend examen, dat de bevoegdheid geeft tot uitoefening van functies als genoemd onder punt 1 b "behoefte". Na een praktijkperiode van een half jaar volgt het praktijkexamen, waarna het getuigschrift van vroedvrouw wordt uitgereikt, dat de volledige bevoegdheid geeft.

Enkele leden gaven de voorkeur aan een gesloten opleiding, omdat zij vreesden dat een diploma ter afsluiting van de theoretische opleiding naast het getuigschrift van vroedvrouw in de praktijk tot verwarring aanleiding zou kunnen geven.

4. m. b. t. opleidingsplaats.

De opleidingen zullen vooralsnog verbonden blijven aan de drie bestaande opleidingscholen.

5. m. b. t. stafbezetting opleidingsinstituut.

Minimale bezetting van een school die jaarlijks 2 x 15 leerlingen opneemt.

Klinische staf, opleidingsstaf.

Kliniek van 70 bedden met circa 1300 bevallingen.

a. Medische staf:

1 directeur

1 chef de clinique. Was part-time, moet full-time worden.

684 uur per jaar = 3. 6 uur per dag = ? gynaecologen

Part-time pediater

b. Verloskundige staf.

Verloskamer 3

Afdeling zwangeren 3

Directe praktijkbegeleiding: te betrekken uit de verloskundige staf.

Polikliniek 3 (part-time)

Opname 1

Operatiekamer: vroedvrouw-verpleegster 1

Twee theorie-begeleidsters (tot op heden als regel 1)

Kraamzaal (lagere verpleegfunctie)

Couveuze
Huishoudelijke functie

Te verwachten uitbreiding:

50 % van het leerlingen-tal: waarbij te denken is aan:
kraamverzorgsters
ziekenverzorgsters
kinderverzorgsters

Aantal uren te geven door docenten in los verband:
Diëtiste 38 uur per jaar (eventueel hoofd huishouding)
Sociale geneeskunde 76 uur
Sociale wetenschappen 152 uur (tot op heden circa 50 uur per jaar).

V. AFWEGING VAN DE PROBLEMATIEK, VERBONDEN AAN DE NIEUWE OPLEIDING.

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de voor- en nadelen van het voorstel, waarbij is uitgegaan van een open opleiding.

Voordelen:

1. hoger niveau kwa voor-opleiding
2. volledig ingevoerd zijn in de medische sfeer
3. een gerichtere vorming in het beroep is mogelijk
4. de opleiding krijgt een volledig accent, de leerling is niet langer (primair) werkkraacht in de vroedvrouwenscholen
5. een grotere beroepsflexibiliteit.

Nadelen.

1. het aanbod zal teruglopen.
2. vermenging vroedvrouw/kraamverpleegster
3. de vraag kan worden gesteld of deze vorming in 1 1/2 jaar mogelijk is
4. er is meer personeel nodig in de vroedvrouwenscholen dat ook opgeleid moet worden.
5. de overgang van de bestaande naar de nieuwe situatie brengt diverse problemen met zich mede.

Afweging.

Nadeel 1.

Is moeilijk te voorspellen, een betere beroepsmogelijkheid kan de aantrekkelijkheid vergroten; voor de eerste jaren zal hier wellicht een gedifferentieerd beleid gewenst zijn.

Nadeel 2.

Er bestaat een gevaar dat het beroep "vroedvrouw" hierdoor wordt gedevalueerd. Dit moet echter gezien worden tegen de achtergrond van de behoefte en wenselijkheid van grotere flexibiliteit voor de beroepsbeoefenaar.

Nadeel 3.

Gezien voordelen 1 en 2 wordt verondersteld dat dit mogelijk zal zijn. Hier ligt een speciale taak voor de opleidingsfunctionarissen. De mogelijkheid van verlenging van het half jaar praktijk moet ook aanwezig zijn.

Nadeel 4.

Vereist institutionele omschakeling van de scholen.

Nadeel 5.

Een afzonderlijk voorstel t. a. v. overgangsmatregelen dient uitgewerkt te worden.

VI. SUGGESTIES T. A. V. MOGELIJKHEDEN.

A. Vooropleiding.

Voorgesteld wordt:

1. Het vereiste toelatingsexamen per 1 september 1966 af te schaffen.

Als toelatingseisen te stellen:

een ontwikkeling op Mavo-niveau, met de mogelijkheid tot ontheffing.

De ontheffing ware te verlenen door de Commissie van deskundigen, gehoord de staf van de school, waarbij de mogelijkheid van een psycho-technisch onderzoek bij twijfelgevallen open moet staan;

2a. de vooropleidingseisen gefaseerd in te voeren.

Fasering is noodzakelijk omdat te verwachten is dat het aanbod van leerlingen in de eerste jaren na de invoering van de nieuwe opleiding zal teruglopen.

De volgende fasering wordt voorgesteld:

Vroedvrouwschool te Rotterdam.

Als vooropleidingseisen: per 1-9-1967 of zo mogelijk per 1-9-1966 te stellen:

Mavo + diploma A voor ziekenverpleging + kraamaantekening

R. K. Vroedvrouwschool te Heerlen.

Gemengde vooropleiding per 1-9-1967:

dwz 1 groep leerlingen, die voldoet aan eis Mavo-niveau

1 groep leerlingen, die voldoet aan eis Mavo-niveau + diploma A voor ziekenverpleging + kraamaantekening

Vroedvrouwschool te Amsterdam.

Een groep van alleen Mavo-niveau (niet-verpleegsters) per 1-9-1967.

De normen voor de omvang van de groepen bij gemengde vooropleidingen moeten nader worden uitgewerkt.

2b. Definitieve invoering vooropleidingseisen:

Mavo-niveau + diploma A voor ziekenverpleging + kraamaantekening (eventueel uitsluitend diploma A nieuwe stijl) per 1-9-1970.

Bij de vaststelling van deze datum dient rekening te worden gehouden met het aanbod van de leerlingen en met de studieresultaten.

Later zal moeten worden bezien of de mogelijkheid voor één school voor toelating van meisjes met uitsluitend ontwikkeling op Mavo-niveau een permanent karakter moet krijgen.

B. Opleiding.

Voorstel:

- a. Invoering van de gewijzigde opleiding van 1 jaar en 6 maanden, resp. 1 jaar: per 1-9-1967
- b. Invoering van een schakeljaar per 1-9-1966 voor de scholen te Amsterdam en Heerlen (voor Heerlen uitsluitend voor de leerlingen met ontwikkeling op Mavo-niveau).

De normen te stellen aan:

1. het schakeljaar (de inhoud van deze opleiding zal moeten aansluiten aan de leerstof gewijzigde vroedvrouwenopleiding);
  2. het examen ter afsluiting van het schakeljaar;
  3. de leerstof en de praktijk;
  4. het theoretisch examen ter afsluiting van het eerste leerjaar;
  5. het praktijkexamen na 1 1/2 jaar;
- moeten nader worden uitgewerkt.

VII. FINANCIËLE GEVOLGEN VAN HET BELEID.

1. De verkorting van de opleiding en daaruit voortvloeiende intensivering van de opleiding brengen hogere kosten met zich mede door:
  - a. een zwaardere stafbezetting
  - b. de invoering van ziekenverzorgsters en kraamverzorgsters
  - c. een psycho-technisch onderzoek van de a. s. leerlingen in twijfelgevallen
  - d. een salariering van de leerlingen, c. q. verlening van studietoelagen aan de leerlingen.

VIII. DESIDERATUM.

Voorgesteld wordt een commissie van deskundigen in te stellen, bestaande uit maximaal 5 leden, onder voorzitterschap van de Geneeskundig Hoofdinspecteur of van de in overleg met deze aan te wijzen plaatsvervanger.

Taak van de commissie:

1. begeleiding van de opleiding tot vroedvrouw.
2. beroepsinstantie.

Reacties uit de vroedvrouwenwereld

Voor de jongere lezers is het misschien nuttig kort het "klimaat" te schetsen van de beginperiode van de jaren zestig. De na-oorlogse sfeer van de opbouw overheerste nog. De maatschappij oogde kalm. Gezag en autoriteit werden geaccepteerd. In ons democratische land was "democratisering" nog niet doorgebroken.

"Openbaarheid van bestuur" was iets van het volgende decennium. "Geheim" was nog "geheim".

In het niet bepaald jonge hoofdbestuur van de Bond van Nederlandse Vroedvrouwen was deze houding nog in volle omvang aanwezig.

En ook verder moet U zich trachten voor te stellen dat "de Bond" maar een klein clubje was; de minder dan 1000 vroedvrouwen in ons land waren over 2 organisaties verdeeld, de Bond en de R. K. Vereniging. Mevrouw Oosterhuis-Pietersen was de eerste algemeen secretaris; zij werkte part-time en had geen secretariele hulp. Zij tikte alles zelf. De enige wijze van vermenigvuldigen was een carbon-doorslag van het eigen typewerk. Er werden dan ook geen stapels papieren rondgestuurd voor een hoofdbestuursvergadering. Belangrijke brieven werden ter vergadering voorgelezen. Helaas zijn de meeste van deze stukken verloren gegaan. Wat wel gevonden is zijn de carbon-doorslagen van de door Mevrouw Oosterhuis gemaakte verslagen van de hoofdbestuursvergaderingen.

In juni 1963 was het rapport van de Geneeskundig Hoofdinspecteur over "de positie van de vroedvrouwen in Nederland" verschenen, gemaakt met gebruik van de enquête-gegevens. Het lezen van dit rapport heeft de hoofdbestuurleden diep geschokt.

De voorzitter zegt: "dat bij lezing van het rapport haar de schrik om het hart geslagen is; de vroedvrouwenstand blijkt bezig te zijn uit te sterven. Indien niets zou worden ondernomen zou men leven onder het motto: na ons de zondvloed. Dat men niettemin tracht in deze situatie verandering te brengen is een feit, waarvoor wij Dr Dijkhuis wel bijzonder dankbaar moeten zijn. Welke richting men nu uit zal willen en moeten in het probleem van de verloskundige voorziening is niet alleen aan ons om uit te maken. Men zal moeten afwachten hoe de eerste bespreking in de Commissie verloskundige voorziening zal verlopen."

Dit lijkt de toonzetting, die bepalend is geweest voor het oordeel van het hoofdbestuur in de nu volgende periode: Angst voor het geheel verloren zullen gaan van het beroep en dankbaarheid dat de Geneeskundig Hoofdinspecteur bereid is om te proberen het tij op enige wijze te keren.

In november 1963 is er toch wat ongenoegen over het optreden van Dr Dijkhuis. Het hoofdbestuur had het rapport vertrouwelijk ter lezing gekregen en het was hun niet toegestaan de leden ervan in kennis te stellen. En let wel: het rapport was tot stand gekomen op basis van door de vroedvrouwen zelf

geleverde gegevens. Toch bleek Dr Dijkhuis het rapport in handen gegeven te hebben van de ziekenfondsorganisaties, hetgeen moeilijkheden had opgeleverd voor de onderhandelingscommissie, die niet van één en ander op de hoogte was.

Men overweegt om Dr Dijkhuis hierover te benaderen, maar Mevr. Dasoul meent dat Dr Dijkhuis op dat moment bepaald nog niet toegankelijk zal zijn voor een hernieuwd gesprek.

Men berust.

In januari 1964 wordt het rapport openbaar. Dan vinden we in het gehele jaar 1964 geen notitie meer over wat zich in de Commissie Verloskundige Voorziening afspeelt. Toch heeft Mevr. van Gelder in april 1964 zich ervan vergewist dat ook buiten de kring van de Commissie de daar groeiende ideeën besproken konden worden.

In november 1964 wordt het eerste voorstel tot wijziging van de opleiding gestuurd naar de drie vroedvrouwenscholen en naar de twee hoofdbesturen. Enig verslag hierover in een hoofdbestuursvergadering ontbreekt. Toch moet hierover gesproken zijn, want in de plenaire Commissievergadering op 8 december 1964 deelt Mevr. van Gelder mede, dat haar hoofdbestuur achter het streven staat de verpleegstersopleiding als basis van de vroedvrouwenopleiding te stellen.

In januari 1965 zijn kennelijk de door Mevr. van Gelder ingebrachte notulen van de plenaire Commissievergadering van december 1964 in het hoofdbestuur besproken. Verschillende leden hebben bezwaar tegen de voorgestelde 2 soorten vroedvrouwen (verpleegsters en niet-verpleegsters met eindexamen van een middelbare school), maar de overheersende stemming is dat er vaart in moet blijven en dat de vroedvrouwen blij moeten zijn dat er nu wellicht spoedig een nieuwe, goede en acceptabele opleiding zal komen.

En hoe dachten de leden van de Bond over één en ander? Het is onduidelijk in hoeverre die door het Hoofdbestuur zijn ingelicht.

Op de Algemene Vergadering in juni 1963 is meegedeeld, dat "het rapport" gereed is, maar dat aan het hoofdbestuur nog strikte vertrouwelijkheid hieromtrent is opgedragen.

En hoewel Mevr. van Gelder toestemming had in bredere kring over de plannen der Commissie te spreken volstaat zij op de Algemene Vergadering in november 1964 met de mededeling "dat de kleine Commissie reeds tienmaal bijeen is geweest en dat de grote Commissie op 8 december zal vergaderen. Veel meer kan de inleidster uiteraard nog niet zeggen."

De notulen van de vergaderingen van de Commissie over 1965 lezend rijzen de haren van de oprechte vroedvrouw stijl omhoog: de vroedvrouw staat op het punt te verdwijnen om vervangen te worden door een simpele verpleeg-

ster met kraamaantekening, die in het uiterste geval nog een baby op mag vangen als de huisarts te laat in het ziekenhuis arriveert.

Toch vinden we dit niet weerspiegeld in de verslagen van de hoofdbestuursvergaderingen.

Iets is wel doorgedruppeld naar de leden.

We beschikken over de notulen van de afdeling Gelderland van de Bond in die periode.

Op 18 juni 1965 presenteert Mevrouw Hulshof (HB-lid?) uitvoerig de plannen van de commissie, zoals deze er eind 1964 hebben uitgezien: voorkeur voor de verpleegster A voor de opleiding tot vroedvrouw, doch ook toegang voor diegenen, die het einddiploma van een middelbare school hebben verworven.

De eigenlijke opleiding tot vroedvrouw zal twee jaar duren.

Een discussie over dit onderwerp wordt niet vermeld.

Eveneens in juni 1965 rapporteert Mevrouw Lugtigheid in het Hoofdbestuur dat in háár district (welk?) stemmen opgaan dat door de koppeling verpleegster-vroedvrouw de zelfstandigheid van de vroedvrouw in het gedrang komt. Het gehele Hoofdbestuur beaamt dit, maar meent dat hieraan niet te ontkomen zal zijn en . . . men moet niet de ogen sluiten voor alle voordelen: vaste arbeidstijden, vacantieregelingen, arbeidsvoorwaarden etc.

In augustus 1965 worden in het Hoofdbestuur de voorstellen van de districten voor de Algemene Vergadering besproken.

Helaas ontbreken de voorstellen, alleen de opmerkingen erover staan genoteerd.

Kennelijk is het district Noord-Holland met bezwaren gekomen, doch welke bezwaren en waartegen blijft onduidelijk.

"Het hoofdbestuur zal in zijn prae-advies vermelden, dat deze plannen voor een herziene opleiding al in een zeer vergevorderd stadium verkeren, althans bij de ontwerpers. Op verschillende in dit voorstel gewezen bezwaren is ook reeds door Mevr. van Gelder in de Commissie gewezen. Men zal eerst de publicatie hiervan dienen af te wachten".

In het verslag van de Algemene Vergadering van november 1965 is het enige wat we over deze materie vinden:

Mevrouw van Gelder: Deze Commissie is in de herziening van de positie van de vroedvrouw nog niet veel verder dan een ontwerp voor wijziging van de opleiding, die daar opgericht zal zijn, dat in de nabije toekomst iedere vroedvrouw tevens verpleegster is, waardoor haar mogelijkheden veel groter zullen zijn.

Van enig gemor uit de vergadering wordt geen melding gemaakt.

In november 1965 heeft eveneens weer een vergadering plaats van de afdeling Gelderland.

Vermeld wordt, dat weer gepraat is over de toelating tot de vroedvrouwen-scholen, maar de discussie is kennelijk overstemd door de zeer sombere geluiden, die Mevrouw van Wichen heeft laten horen. Zij zegt grote twijfel te hebben over het voortbestaan van de vroedvrouw. Haar ontbreekt ieder vertrouwen in de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid (Veldkamp), die per 1 januari 1966 in de nieuwe ziekenfondswet "het primaat" van de vroedvrouw zou willen laten vervallen. Mevrouw van Wichen verwacht, dat "de moderne mens, voor wie het beste nog niet goed genoeg is, de weg naar de dokter gemakkelijker zal inslaan dan die naar de vroedvrouw". (Gelukkig lezen we in de notulen van 5 augustus 1966, dat dankzij Prof. Muntendam het primaat is gehandhaafd.)

In 1966 worden de plannen voor de hernieuwde opleiding afgerond: Verpleegster-A nieuwe stijl en dan 1 1/2 jaar opleiding.

In de hoofdbestuursnotulen: niets-behoudens opmerkingen over welk dienstverband de vroedvrouw zou kunnen aangaan: met overheid, provincie, kruisverenigingen. . .

Ook district Noord-Holland komt hierover met een voorstel voor de Algemene Vergadering:

"De Algemene Vergadering verzoekt het hoofdbestuur bij de besprekingen over de positie van de vroedvrouw na te gaan of een stelsel van vroedvrouwen in dienstverband (wat niet persé overheidsdienst behoeft te zijn) met behoorlijke sociale voorzieningen, met een geringer aantal patienten, doch daarentegen met een uitbreiding van haar taak in de postnatale periode, zoals bijv. in Engeland bestaat, ook niet in Nederland aanbevelenswaardig is".

Toelichting: het district is voorstander van dit patroon omdat het daarin de enige mogelijkheid ziet de vroedvrouw werkelijk te integreren in het medisch team en tegelijk voor haar een anno 1966 sociaal aanvaardbare status te verkrijgen, die het verlies van een zekere zelfstandigheid compenseert.

In oktober 1966 bespreekt "Clip" (Mevrouw Wiedhaup-Hagman) het dan voltooide plan voor de herziene opleiding in het tijdschrift voor praktische verloskunde in positieve bewoordingen.

In diezelfde maand wordt dit plan in het hoofdbestuur besproken. Er schijnt langdurig over gesproken te zijn. Met de verpleegkundige vooropleiding kon iedereen zich verenigen, doch alle hoofdbestuursleden voelden bezwaar tegen de voorgestelde duur van de beroepsopleiding van 1 1/2 jaar.

De voorzitter deelt dan mede, dat zowel Mevr. van Gelder in de Commissie en ook zichzelf met andere collegae van beide Dagelijkse Besturen op een vergadering met de GHI tegen deze verkorting van de opleiding bezwaar hadden gemaakt, doch dat dit bezwaar terzijde was geschoven.

Moet men nu alsnog aan dit bezwaar uiting geven en daarmee een vertraging oproepen of moet men dit bezwaar laten varen gezien de onmiskenbare voordelen van het voorstel?

"De overgrote meerderheid van het hoofdbestuur is van mening dat men dankbaar(!) moet zijn voor de aandacht aan de positie van de vroedvrouw besteed en voor de daarin stellig te verwachten verbetering door de nieuwe regeling. Dat men bovendien moet bedenken dat men aan officiële zijde weinig voor wijziging zal voelen gezien het feit, dat de van het begin af door Mevr. van Gelder (en de eveneens gehoorde Dagelijkse Besturen) aangevoerde bezwaren tegen de verkorte opleidingsduur geen weerklank heeft gevonden". Besloten werd daarom geen stappen te ondernemen.

Blijkens de notulen van de afdeling Gelderland is op 5 augustus 1966 ook daar weer het één en ander besproken.

Mevrouw Wiedhaup ("Clip") benadrukt de voordelen van het "Engelse systeem" en vermeldt, dat Mevrouw Dasoul-Knol vanuit de GHI in Engeland is om dit systeem nader te bestuderen. Men twijfelt aan de wenselijkheid om in Nederland dit systeem in te voeren: In Engeland worden de kraamvrouwen thuis verzorgd door de vroedvrouwen. Moet in Nederland het beroep van kraamverzorgster dan verdwijnen?

Het "Deense systeem" geeft grotere waarborgen voor de zelfstandigheid van de vroedvrouw en voorziet in een structurele samenwerking tussen huisartsen en vroedvrouwen.

In Nederland is een eerste experiment gestart om tot grotere samenwerking tussen huisarts en vroedvrouw te komen, dit vindt plaats in Baerle-Nassau.

Mevrouw van Wichen is echter nog steeds somber gestemd: de amnioscopie is uit Duitsland (Saling) ook in Nederland doorgedrongen en de intra-uteriene transfusie bij rhesuskinderen wordt in navolging van Liley nu ook in Nederland toegepast. Volgens Mevrouw van Wichen groeien we toe naar de "wetenschappelijke verloskunde" in plaats van de "natuurlijke verloskunst" en aan die wetenschappelijke verloskunde kan de vroedvrouw geen deel hebben. Misschien moet de vroedvrouw zich dus toch maar terugtrekken als verpleegster-vroedvrouw in ziekenhuizen.

Eén lichtpuntje is er toch in haar somber relaas: zij vraagt zich af of het toch niet beter zou zijn dat de vroedvrouwen zelf wat meer moeite zouden doen om tot een oplossing te komen in plaats van over hun hoofden heen den Haag over hun lot te laten beslissen!

In de notulen van deze zelfde vergadering van de afdeling Gelderland lezen we, dat de afdeling Groningen voor de Algemene Vergadering het voorstel heeft gedaan om te streven naar een bevoegdheidsuitbreiding tot het voorschrijven van ijzerpreparaten en het hechten van episiotomieën.

Het Hoofdbestuur is van mening, dat dit laatste op tegenwerking van de artsen zal stuiten, terwijl het streven juist is naar samenwerking met de huisartsen. Het Hoofdbestuur heeft derhalve aan Groningen verzocht dit voorstel in te trekken.

En dan volgt de Algemene Vergadering in november 1966.

Mevrouw van Gelder deelt mede, dat het rapport betreffende de opleiding is vrijgegeven (ieder heeft het trouwens al in het tijdschrift kunnen lezen). Zij voegt eraan toe zelf 1 1/2 jaar een te korte opleidingsduur te vinden.

Nú gaan uit de vergadering stemmen op, die uiting geven aan grote ongerustheid. Men vindt dat de organisaties stappen moeten ondernemen, daar men vreest dat de ervaren en goed onderlegde vroedvrouw verloren zal gaan. Men wenst een Buitengewone Algemene Vergadering over dit onderwerp.

Het hoofdbestuur zegt toe advies te zullen vragen aan "bevoegde personen" of de organisaties nog bezwaar moeten aantekenen bij de betreffende instanties.

In februari 1967 lezen we, dat de voorzitter telefonisch contact heeft gehad met Prof. Kloosterman. Deze zou geadviseerd hebben voorlopig nog niets te doen en eerst af te wachten. De nieuw voorgestelde opleiding zou volgens hem nog lang niet in kannen en kruiken zijn, al was het alleen maar door gebrek aan financiën en voorts ook door de nog voorgestelde experimenten met de opleiding van alleen verpleegsters in Rotterdam.

En dus doet het hoofdbestuur. . . niets.

Slechts het district Noord-Holland stuurt op eigen houtje een brief aan Prof. Kloosterman, dd 1 maart 1967:

"Leden van de Bond van Nederlandse Vroedvrouwen, district Noord-Holland, in vergadering bijeen op 27 januari 1967, spreken hun bezorgdheid uit over de verkorting van de vroedvrouwenopleiding. Zij dringen er bij de Commissie op aan deze voor de bezitster van het diploma ziekenverpleging-A op twee jaar te handhaven".

Het curieuze is, dat één onzer (JK) aan verscheidene vroedvrouwen die in de beschreven periode actief waren heeft gevraagd of zij zich de gang van zaken herinnerden en zich realiseerden dat hun beroep bijna was verdwenen om vervangen te worden door de verpleegster-vroedvrouw. Niemand wist zich hierover nog iets voor de geest te halen, maar ieder sprak zich onmiddellijk uit tegen de combinatie verpleegster en vroedvrouw: Je was of het één of het ander.

En voor die uitspraak nu geven de geschreven bronnen weinig steun. Vóór 1969 wordt nauwelijks protest geregistreerd tegen de verplichte verpleegkundige vooropleiding. De enige vindplaats is de opmerking van Mevr. Lugtigheid in juni 1965.

De algemene verontwaardiging betrof de duur van de opleiding, niet de vooropleiding.

De periode 1967-1970.

Eigen herinneringen van Nettie Klomp.

In 1966 was dus het rapport van de Commissie Verloskundige Voorziening uitgebracht, met plannen voor de directe toekomst voor de drie vroedvrouwenscholen en plannen voor iets latere datum: de volledige invoering van de opleiding tot verpleegster-vroedvrouw in 1969 of 1970.

In het voorjaar van 1967 naderde mijn opleiding tot vrouwenarts o. l. v. Prof. Kloosterman het einde; per 1 juli 1967 zou ik "klaar" zijn.

Vanaf die datum zou ik als vrouwenarts aan de Universiteitskliniek van het Wilhelmina Gasthuis verbonden blijven.

Ik werd echter benaderd door het Bestuur van de Amsterdamse vroedvrouwenschool met het voorstel om als part-time medewerker aan kliniek en school verbonden te worden. Prof. Kloosterman stemde hierin toe. Vrijwel zeker was het advies aan het Bestuur om zich tot mij te wenden van hem afkomstig.

Ik wist dat vroedvrouwen bestonden: op de polikliniek en op de verloskamers van de Universiteitskliniek, werkend in de kraamkliniek van de Gemeente Amsterdam "Zeeburg" en vrij gevestigd in de stad. Deze laatsten ontmoetten wij regelmatig op de wekelijkse verloskundige protocolbesprekingen en ik had met velen van hen samengewerkt in mijn "buitendienststage" (en vele jaren eerder als co-assistent in het praktikantenhuis).

Maar behalve van hun bestaan wist ik niet veel van ze. Ik kende het gebouw in de Camperstraat waar de opleiding werd gegeven en waar de kraamkliniek was, maar dat was ook alles.

En zo begon ik dan die 1e juli 1967 onder het directeurschap van Dr Huite-
ma.

Ik probeerde ijverig van alles te veranderen, vooral op de polikliniek, de zwangerenzalen en de verloskamers, want dat doen jonge gynaecologen. En ik kreeg daarbij geweldig veel medewerking van de vroedvrouwenstaf.

Ik gaf les, aan het eerste en tweede jaar naar ik meen. En ik was getroffen door het feit dat het derde jaar ook les van mij wilde hebben en dat nog wel in hun vrije tijd.

Het "bloksysteem" was al in werking: de leerlingen hadden afwisselend les- en praktijkweken. Deze innovatie was het jaar voor mijn komst door Dr Huite-
ma ingevoerd.

Maar er gebeurden ook heel verwarrende zaken. Er waren vergaderingen, die ik nu eens moest bijwonen aan de kant van de vroedvrouwenschool en dan weer invallend voor Prof. Kloosterman aan de andere kant van de tafel. Vergaderingen die naar ik meende te begrijpen gingen over de toekomstige plaats van de vroedvrouwenschool. Het pand in de Camperstraat was niet meer geschikt en niet geschikt te maken voor het beoefenen van de verloskunde in volle omvang. Dat Prof. Kloosterman de vroedvrouwenscholen in de toenmalige vorm als anachronismen had bestempeld was mij (gelukkig) niet bekend. Het ging om incorporatie in het nieuw te bouwen gemeenteziekenhuis of in de Universiteitskliniek. Prof. Kloosterman had over dit laatste een

hele filosofie, die ik toen helemaal nog niet op waarde kon schatten. Het werd het gemeenteziekenhuis.

Veel opwindend veroorzaakte de plannen van Prof. Janssens, die in het AZVU een gespecialiseerde kraamopleiding wilde beginnen, liefst ook leidend tot een vroedvrouwenopleiding. Wij waren daar om meerdere redenen fel tegen. Over deze plannen later meer.

Niemand had mij ingelicht over de snode plannen om ons verpleegster-vroedvrouwen te laten opleiden: niet Prof. Kloosterman en niet Dr Huitema.

Ik bemerkte wel een voor mij merkwaardige voorkeur van de Rotterdamse school voor verpleegsters, maar ik had toen geen enkele aanwijzing dat dat afgesproken werk was. Wij in Amsterdam waren terughoudend tegenover verpleegsters, en daar kon ik gevoelsmatig wel in meegaan. Voor mij behoorden verpleegsters en vroedvrouwen tot verschillende beroepsgroepen.

Toen kwam in 1968 de aankondiging van Staatssecretaris Kruizinga dat per 1 september 1969 alleen nog maar verpleegsters tot de opleiding zouden worden toegelaten: U leest daar later uitvoerig over.

Mijn indruk is geweest dat niemand in de Amsterdamse school hierop ook maar enigszins was voorbereid.

Tot in het voorjaar van 1993 (!) heb ik met stelligheid gedacht, dat het hele idee van de verpleegster-vroedvrouw was uitgebroed op het departement, zonder enige raadpleging van de vroedvrouwenscholen of van de beroepsgroep. Pas in het voorjaar van 1993 vond ik in de bibliotheek van de Catharina Schrader Stichting een boek met een verslag van een conferentie over de opleiding en de verantwoordelijkheden van de vroedvrouw. Deze conferentie werd in mei 1966 gehouden aan het Como-meer. Nederland werd vertegenwoordigd door Prof. Kloosterman. Daar las ik tot mijn verbazing dat een grote commissie, bestaande uit zowel artsen als vroedvrouwen (half doctors, half midwives) het er geheel over eens was, dat een vroedvrouw ook een verpleegster zou moeten zijn.

Dat is de aanleiding voor mij geweest om te gaan uitzoeken wat er nu precies in die jaren zestig was gebeurd. Toen ik na geduldig zoeken en veel hulp van anderen, waaronder Mevr. M. G. de Boer, heel wat materiaal bijeen had gekregen leek het me de moeite waard om deze toch eigenlijk droeve en vrijwel vergeten episode op papier te zetten.

En aan wie kon ik beter vragen om dit met mij te doen dan aan Wilhelmina J. Meijer, die veel bewuster dan ik dit alles heeft meegemaakt.

Zo werd ik eind 1968 door Dr Huitema meegenomen naar "den Haag", waar wij met de staven van de twee andere scholen op zeer korte termijn (binnen één jaar) de opleiding van 1 1/2 jaar in elkaar moesten zetten. Ik herinner mij vooral deprimerend gepraat over "punten-boekjes", die zouden moeten worden afgetekend, want dat hoort zo in een verpleegstersopleiding. Ik herinner mij bezoeken van Mevrouw Dasoul aan Amsterdam, die ons opjutte om toch vooral veel personeel en dus veel geld te vragen aan "den Haag", dat zou de plannen voorlopig misschien vrijdelen.

Ik herinner mij lange telefoongesprekken met Wilhelmina J. Meijer en Madelon Boot. Deze laatste was inmiddels voorzitter geworden van de R. K. Vereniging. Beide kende ik uit het Wilhelmina Gasthuis en beide waren zeer hard bezig te trachten het tij te keren. Of ik ze hierbij heb kunnen helpen denk ik niet. Op mijn morele steun konden ze rekenen.

Wat ik mij helemaal niet herinner is hoe mij het bericht bereikt heeft dat dit alles niet doorging.

Op 1 juli 1970 werd ik directeur van de school. Ik geloof niet dat ik toen nog serieus rekening hield met een invasie van verpleegsters.

Een bonte kaleidoscoop van onsamenvangende herinneringen, onsamenvangend omdat ik niets van de achtergronden kende.

Maar ik herinner mij méér:

Namelijk heel andere ontwikkelingen buiten de toen enge muren van de vroedvrouwschool.

Buiten die muren was het grote Amsterdam, waar zich in die jaren heel wat afspeelde, dat zich van daar uit ook verder in het land verbreidde.

Ik denk aan het studentenoproer met bezetting van het Maagdenhuis, de roep om democratisering van alles en nog wat uitschreeuwend.

Er groeit verzet tegen "macht" en "autoriteit" en hoewel de vroedvrouwschool een erg gesloten gemeenschap was drong af en toe iets door van die stemming.

Om ons verder te beperken tot ons vakgebied: anticonceptie was onstuimig in opmars, eind 1967 werd begonnen met het openlijk verrichten van abortus provocatus, vrouwen begonnen zich in deze te roeren. Groeperingen als "Dolle Mina" (met o. a. als slogan "Baas in eigen buik") en Man-Vrouw-Maatschappij ontwikkelden activiteiten, soms duidelijk zicht-en hoorbaar.

Zwartboeken over vrouw-onvriendelijke gynaecologen zagen het licht. Over verloskundige zorg werd nog niet zoveel gezegd in deze eerste periode, dat volgde later.

Op een eerst zo rustige ochtend drong een groep Dolle Mina's binnen in de vroedvrouwschool, zwangeren en leerlingen opruiend tegen de ongetwijfeld hun macht misbruikende gynaecologen. Beide groepen bleven kalm en gezeggelijk.

Iets later in de tijd gaan er zaken veranderen op verloskundig-organisatorisch gebied, zaken, waarvan ik pas nu verband zie met de verdere ontwikkelingen de opleiding betreffend.

"Alkmaar" begint op grote schaal met de poliklinische partus, die elders slechts incidenteel voorkwam.

In 1969 wordt de basis gelegd voor het "Verloskundig Centrum Wormerveer", van waar uit Dr van Alten in latere jaren belangrijke gegevens zal publiceren over wat nu de eerste lijns verloskundige zorg wordt genoemd.

In beide vormen van verloskundige zorg ligt duidelijk de primaire verantwoordelijkheid bij de eerste lijn, maar in beide vormen is ook een grotere

samenwerking met de obstetrici aanwezig dan tot dusver het geval was. En voorts hebben we gezien dat het aantal praktizerende vroedvrouwen na de oorlog terugliep, één van de zorgelijke constatering van het rapport van 1962. Toen werd het zorgelijk genoemd voor de vroedvrouwen. Maar nu gaat deze situatie zorgelijk worden voor de verloskundige hulp in ons land. Er beginnen gebieden te ontstaan waar onvoldoende vroedvrouwen aanwezig zijn en waar huisartsen niet (meer) bereid zijn de verloskundige zorg over te nemen dan wel te continueren.

Dit is o. a. het geval in Enschedé.

Kortom: de berustende stemming uit de jaren vóór 1967 begint misplaatst te lijken. De stemming van: en iedereen gaat naar het ziekenhuis, en iedereen verkiest de dokter en de "wetenschappelijke verloskunde" zal de vroedvrouw doen verdwijnen.

Vrouwen lieten zich horen en ook vroedvrouwen zijn vrouwen en ook in die wereld begon een andere toekomst te gloren.

Wij zullen dit later zien.

Maar laten we eerst naar een apart hoofdstuk kijken uit die tijd:

Professor Janssens en de opleiding aan de V. U.

In 1964 voegde Prof. Janssens, benoemd tot Hoogleraar in de verloskunde en gynaecologie aan de V. U. te Amsterdam, zich bij de Commissie Verloskundige Voorziening.

Het AZVU was nog in ontwikkeling. Vooruitlopend op de landelijke invoering van de nieuwe opleiding tot verpleegster-A werd deze opleiding al direct ingevoerd in het AZVU. Jonge leerlingverpleegsters van de VU verschenen op de afdeling verloskunde van het Wilhelmina Gasthuis in die eerste periode om de praktische stage verloskunde te volgen. Vaak uit de provincie afkomstig hadden deze jonge meisjes het niet gemakkelijk temidden van de "typisch Amsterdamse" kraamvrouwen.

De verpleegstersschool van het AZVU had kennelijk al in een vroeg stadium besloten tot het instellen van specialistische opleidingen, leidend tot een zogenaamd "huisdiploma", erop gericht kwalitatief goede stafverpleegsters voor het AZVU op te leiden.

Eén van die opleidingen betrof verloskunde en gynaecologie.

Nú is ons duidelijk geworden, dat de discussies gedurende 1965 in de Commissie Verloskundige Voorziening Prof. Janssens geïnspireerd moeten hebben tot het zoeken van een aansluiting tussen deze specialistische opleiding aan het AZVU en de vroedvrouwenopleiding. Hij zal hier zeker steun voor gevonden hebben bij de GHI in die tijd. Lezing van het eindrapport van de Commissie Verloskundige Voorziening laat immers zien dat daarin een voorkeur wordt uitgesproken voor de zogenaamde "open opleiding": een opleiding, die in eerste instantie in één jaar zou moeten leiden tot gespecialiseerde verpleegkundigen en pas in tweede instantie, na 1/2 jaar vooral op de praktijk gerichte vervolgopleiding, tot het vroedvrouwendiploma.

Wanneer precies Prof. Jaanssens met deze eerste fase van de vroedvrouwenopleiding is begonnen of heeft willen beginnen is ons niet helemaal duidelijk geworden. Er bestaat een brief gedateerd juli 1968, van de directeur van de Rotterdamse vroedvrouwenschool, Dr van Wering, gericht aan de Geneeskundig Hoofdinspecteur. Uit deze brief is op te maken, dat één verpleegster, die de specialistische opleiding in het AZVU met succes had afgesloten, in augustus 1968 tot het derde jaar in de Rotterdamse school wilde worden toegelaten. Op dat moment vereiste de wettelijke regeling voor de vroedvrouwenopleiding nog het afleggen van het examen na het tweede opleidingsjaar, bij slagen leidend tot het theoretische vroedvrouwendiploma. Slechts dit diploma gaf toegang tot het derde leerjaar. Dr van Wering was geneigd het afsluitend examen van de verpleegstersschool van het AZVU voor het specialisme verloskunde en gynaecologie als evenwaardig te beschouwen aan het theoretisch vroedvrouwenexamen. Formeel zouden de drie directeuren der scholen het theoretisch diploma van deze aspirant-vroedvrouw moeten tekenen - maar kennelijk is dit door Dr Huitema en Dr Omers geweigerd. Geen examen - geen diploma. Dit betekende, dat de VU-verpleegster alsnog in september 1968 het theoretisch examen zou moeten afleggen. Of zij dat ook gedaan heeft - of zij geslaagd is - of zij vroedvrouw is geworden - dat weten wij niet.

In de tweede helft van 1968 zijn veel activiteiten rond deze VU-opleiding ontwikkeld. Er is druk vergeleken tussen de vereisten voor de vroedvrouwenopleiding en het VU-programma.

Eén denken we zeer juiste opmerking hebben we gevonden: "dat in de vroedvrouwenopleiding direct al de nadruk wordt gelegd op het verloskundig leren leiden van zwangerschap en bevalling, terwijl het jaar aan de VU veel meer gericht is op het verpleegkundig begeleiden."

Wij zullen later zien, dat de "nieuwe vroedvrouwenopleiding" eerst is verschoven van 1969 naar 1970, om vervolgens geheel verlaten te worden. Hoeveel verpleegsters na de specialistische opleiding aan de VU in Rotterdam het derde jaar van de vroedvrouwenopleiding hebben gevolgd en vroedvrouw zijn geworden, weten wij niet. Zeker is, dat het nieuwe curriculum dat in 1974 inging geen ruimte meer bood voor deze opleidingsweg.

15 oktober 1968: De "bom" van Kruisinga.

Nadat in 1967 naar buiten niets was vernomen over de gesmede plannen voor de nieuwe opleiding, werd de gehele vroedvrouwenwereld opgeschrikt door een krantenbericht in het Handelsblad op 16 oktober 1968.

"Opleiding vroedvrouwen; Alleen verpleegsters naar examen" luidde de kop. Zonder enige waarschuwing moesten wij allen uit de krant vernemen dat Staatssecretaris R. J. H. Kruisinga in deze een beslissing had genomen en een wetsontwerp naar de tweede kamer had gezonden met een nieuwe examenregeling voor de vroedvrouwenexamens. Het wetsontwerp zelf bevat geen schokkende bijzonderheden, doch er in wordt vermeld, dat in een algemene

maatregel van bestuur zal worden geregeld welke de vereisten zijn om tot het examen te worden toegelaten. In de memorie van toelichting wordt hierop nader ingegaan. In deze memorie van toelichting wordt nog niet definitief gesteld dat slechts verpleegsters in aanmerking zullen komen om tot vroedvrouw te worden opgeleid, maar de Staatssecretaris spreekt er wel zijn voorkeur voor uit.

Het effect van deze aankondiging is tweeledig geweest.

Ten eerste in kringen van de beroepsbeoefenaren: daarover bericht Wilhelmina J. Meijer.

Ten tweede betreffende de scholen: deze werden geconfronteerd met de noodzaak in ijltempo een hervorming door te voeren: van de toen gebruikelijke drie-jarige opleiding tot de 1 1/2 jaar opleiding per 1 augustus 1969: dat wil zeggen in minder dan één jaar tijd.

Het departement had een volledige concept-opleidingsregeling voorhanden: natuurlijk gebaseerd op de opleiding van alleen verpleegsters.

En over dat concept moest door de scholen vergaderd worden.

De eerste vergadering vond plaats op 25 november 1968.

Over het principe van de opleiding wordt niet meer gepraat, slechts over de uitwerking.

Een belangrijk punt vormt de noodzaak tot uitbreiding met gequalificeerd personeel in de scholen.

Een andere kostenverhogende factor zal zijn, dat aan de leerlingen "nieuwe stijl" een salaris dan wel een studietoelage zal moeten worden gegeven.

o. a. nadat Mevrouw Dasoul de drie scholen bezocht had om over de personeelsbehoefte te praten volgde een tweede vergadering op 27 januari 1969: 6 maanden voordat de nieuwe opleiding formeel zou moeten ingaan!

Er worden wat detailpunten besproken, o. a. over het "praktijkboekje", maar dan komt opnieuw het punt "personeel" en "kosten" in bespreking.

Uit een mededeling van één der ambtenaren blijkt, dat ook deze Staatssecretaris "voor een dubbeltje op de eerste rang wil zitten": Hij zegt de huisbevalling te willen bevorderen en vroedvrouwen te willen handhaven, maar de nieuwe opleiding mag niet of nauwelijks meer geld kosten dan tot dan het geval was.

De discussie leidt tot de conclusie, dat het uiterst onwaarschijnlijk is, dat voldoende geld verschaft zal kunnen worden om de nieuwe opleiding nog in 1969 te laten ingaan.

Besloten wordt, dat wanneer voor eind februari 1969 de scholen geen definitieve bevestiging zullen hebben gekregen, voor het schooljaar 1969-1970 nog op de oude voet zal worden doorgegaan.

De invoering van de nieuwe opleiding wordt dan - voorlopig - uitgesteld tot augustus 1970.

En geld komt er - gelukkig - niet.

En van dit uitstel kwam. . . . afstel.

De reactie in de kring der beroepsbeoefenaren.

Herinnering van Wilhelmina J. Meijer.

Na enige jaren in de tropen werkzaam geweest te zijn als "vroedvrouw-verpleegster" voor Zorg Moeder en Kind in het voormalig Nederlands Nieuw Guinea kwam ik, via Amerika, terug in Nederland. Graag was ik na mijn verlof teruggegaan, maar dat was niet meer mogelijk vanwege de overdracht aan Indonesië.

Het leek me goed om me eerst op de hoogte te stellen van de nieuwe ontwikkelingen in de verloskunde en dus solliciteerde ik naar een vacature van vacantie-vroedvrouw in het Wilhelmina-Gasthuis te Amsterdam. De verpleegkundig directrice van het ziekenhuis maakte me duidelijk dat een functie van verpleegster-vroedvrouw niet bestond. In 1963 maakte men duidelijk onderscheid tussen deze beroepen in het W. G. Voor mij, opgeleid in Rotterdam, een geheel nieuw gezichtspunt.

Om enige maanden te overbruggen kon ik op de kraam- en couveuzeafdeling werken als verpleegster; daarna moest ik ontslag nemen om vervolgens aangesteld te kunnen worden als vroedvrouw.

Aanvankelijk was ik zeer verbaasd over deze gang van zaken, maar al werkend ging ik begrijpen dat inderdaad deze twee beroepen - in Nederland - niet te combineren zijn.

Een vroedvrouw heeft een andere functie en een andere verantwoordelijkheid dan een verpleegkundige.

Na als vacantie-vroedvrouw ongeveer 1/2 jaar gewerkt te hebben vroeg Prof. Kloosterman mij te blijven als begeleidster van de co-assistenten in de verloskunde. Hoewel werken in ontwikkelingslanden me nog erg aantrok besloot ik toch na enige overwegingen dit aanbod te aanvaarden om me wat ruimer te kunnen oriënteren.

In die tijd kon een "klinisch werkende vroedvrouw" geen gewoon lid worden van de Bond, slechts het buitengewone lidmaatschap zonder stemrecht stond voor haar open.

Ik was dan ook niet goed op de hoogte van wat er zich afspeelde op landelijk en op overheidsniveau en ik wilde op den duur een keus maken tussen mijn beide beroepen.

Na enige tijd werd ons vroedvrouwenteam in het W. G. versterkt met een nieuwe verloskundige: Madelon Boot-Kuyper - zij was lid van de R. K. Vereniging en werd in 1967 op de Algemene Vergadering gekozen tot voorzitter.

Daar wij beide belangstelling hadden voor het wel en wee van vroedvrouwen hadden wij daar dikwijls gesprekken over.

In de namiddag van 14 oktober 1968 belde zij mij op in het ziekenhuis met het verzoek na afloop van mijn dienst bij haar langs te komen in verband met een krantenbericht in het Handelsblad.

Het was de "bom van Kruizinga".

Na het lezen van een dergelijk bericht ben je eerst even sprakeloos en de vraag

rijst hoe dat kan gebeuren buiten de vroedvrouwenorganisaties om en wat er nog aan gedaan kan worden.

In een voorgaand hoofdstuk heeft U kunnen lezen dat wel enkele vroedvrouwen aanwezig waren geweest bij de tot dit besluit leidende besprekingen, maar dat de berichtgeving binnen de vroedvrouwenwereld uiterst karig was geweest.

Wij besloten de juridisch adviseur van de R. K. Vereniging, mr E. A. G. Brautigam, te raadplegen. Deze adviseerde ons een brief te sturen naar de alg. secretaris van de Bond, Mevrouw mr Oosterhuis-Pietersen, met het voorstel gezamenlijk stappen te ondernemen.

Voortvloeiend uit dit overleg werd een werkgroep opgericht bestaande uit leden van beide vroedvrouwenorganisaties en de juridisch adviseur:

Mevrouw M. Boot-Kuyper Voorzitter R. K. Vereniging

Mevrouw S. J. R. Wiedhaup-Hagman H. B. lid Bond v. Nederlandse Vroedvrouwen

Mevrouw W. J. Meijer Klinisch werkend vroedvrouw, adviseur van beide verenigingen

Mr E. A. G. Brautigam

De werkzaamheden van deze werkgroep resulteerden in besprekingen op het departement van Volksgezondheid en uiteindelijk in een brief van beide vroedvrouwenorganisaties aan de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Volksgezondheid.

Ook de Hoofdbesturen hebben niet stil gezeten. . .

Blijkens de notulen van de Hoofdbestuursvergaderingen van de Bond van Nederlandse Vroedvrouwen is in februari 1969 overleg gestart tussen de beide hoofdbesturen en het departement van volksgezondheid.

In de notulen van 28 maart 1969 wordt vermeld, dat voorzitters en secretarissen op 11 februari een onderhoud hebben gehad met de Staatssecretaris en Mr. de Vries.

Onderwerp van bespreking zouden zijn geweest: Het manifeste tekort aan praktizerende vroedvrouwen; bezwaren van de kant van de vroedvrouwenorganisaties tegen de herziene opleiding (welke die bezwaren waren wordt helaas niet vermeld); het gebrek aan samenwerking van de vroedvrouwen met de huisartsen; en de onvoldoende vertegenwoordiging van vroedvrouwen in commissies die zich op enigerlei wijze bezig houden met de verloskundige zorg in ons land.

Dit gesprek heeft ook een vervolg gekregen. "Het uitgebreide verslag hiervan wordt in de vergadering voorgelezen", maar ontbreekt helaas in het archief. Er is dus kennelijk een druk verkeer geweest tussen de vroedvrouwen en de departementale ambtenaren in deze periode.

Helaas moet ook worden geconstateerd dat één en ander niet altijd in even grote harmonie schijnt te zijn verlopen - misschien niet verwonderlijk in een toch gespannen situatie.

Op 14 augustus 1969 wordt door de beide hoofdbesturen de boven reeds vermelde brief gestuurd naar de Staatssecretaris met de volgende inhoud:

Uw brief no. 150926 Hoofdafd. Medische Beroepen en Opleidingen dd 9 juli 1969 en het daarbij gevoegde concept-A. M. v. B. "Regeling opleiding Vroedvrouwen" is onderwerp geweest van bespreking in de werkgroep, gevormd uit de Hoofdbesturen van onze beide organisaties en bestaande uit mevrouw M. Boot-Kuyper, vroedvrouw, mevrouw W. J. Meijer, vroedvrouw-verpleegster en mevrouw S. J. R. Wiedhaup-Hagman, vroedvrouw-verpleegster, resp te Amsterdam, Amsterdam en Amstelveen.

Wij hebben de eer Uwe Excellentie het gemeenschappelijk oordeel van onze organisaties, in enkele punten samengevat, kenbaar te maken, ons gaarne bereid verklarend deze nader toe te lichten.

1. Fundamenteel voor de beoordeling van de opzet der nieuwe opleiding, zoals deze is neergelegd in leerplannen, examen-eisen e. d. is de vraag of het in art. 6 geëiste diploma-A-ziekenverpleging inderdaad als algemene toelatingsnorm moet worden gesteld.

Onze aarzeling te dien aanzien is in de laatste jaren gegroeid en wel op de volgende gronden:

a. Het beroepsbeeld van de vroedvrouw-Nederlandse stijl is daarvoor te verschillend van dat van de verpleegkundige. De laatste heeft veel meer een hiërarchisch begeleide taak, zij moet de aan haar zorgen toevertrouwde patiënten als zieken zien en moet haar studie breed richten in tal van disciplines, zowel op mannen als op vrouwen, op kinderen en bejaarden.

Van de vroedvrouw wordt juist grote zelfstandigheid geëist en vermogen tot improviseren; zij moet bovendien de zwangere en barendes primair als een gezonde vrouw leren beschouwen. Zij heeft minder brede, doch diepgaander specialistische kennis nodig. Zowel voor het bijbrengen van de juiste attitude als van genoemde specialistische kennis is een gerichte opleiding van meerdere jaren onontbeerlijk.

b. Wordt de vroedvrouwen-opleiding als bovenbouw van tenminste 1 1/2 jaar op de opleiding Ziekenverpleging - A geplaatst, dat zou o. i. dit alleen kunnen wanneer in de honorering, de rechtspositie, de secundaire arbeidsvoorwaarden enz. deze aanzienlijk langere studie een adequate extra beloning zou vinden. In de bestaande situatie is eerder het omgekeerde het geval en dit zou in de komende jaren de aanmelding van leerling-vroedvrouwen, resp de praktijkuitoefening van gediplomeerden, ernstig blokkeren. In het rapport 1966 van de commissie Verloskundige Voorziening werd dit potentiële gevaar reeds gesignaleerd.

2. Op grond van bovenstaande overwegingen en vooral uit een oogpunt van efficiënt gebruik van de opleidingstijd geven de organisaties de voorkeur aan het handhaven van een gespecialiseerde opleiding van tenminste drie jaren

aan een "Academie voor Verloskunde" (naar analogie van Sociale Academie, Paedagogische Academie etc.) met als minimum toelatingseis het diploma HAVO. Wel zouden zij opleidingsfaciliteiten willen scheppen voor de bezitters van diploma-A-verpleegkunde nieuwe stijl, of oude stijl met kraamaantekening, met als vooropleidingseisen die welke genoemd zijn in artikel 3 van de "Regeling Opleiding Verplegenden - diploma A". De studie zou voor deze gegadigden in twee jaar afgerond moeten worden.

3. Zou de opleiding vroedvrouw-nieuwe stijl de structuur krijgen als bedoeld in het vorige punt, dan kunnen bezwaren, die bij de organisaties zijn gerezen tegen het leerplan, hetwelk is genoemd in het rapport inzake wijziging van de opleiding tot vroedvrouw, uitgebracht door de Commissie Verloskundige Voorziening, gemakkelijker kunnen worden weggenomen.

Wij menen thans op deze detail-bezwaren niet te moeten ingaan en duiden slechts aan dat, naar de mening van de organisaties

- a. de voorgestelde verloskundige praktijk bepaald onvoldoende moet worden geacht;
- b. de gezinspraktijk-stage te kort is voor de in Nederland zelfstandig werkende vroedvrouw;
- c. de "algemeen vormende vakken" meer het karakter zouden moeten hebben van sociaal medische- en psychologische vorming en begeleiding, waarbij ook de persoonlijkheidsvorming en creativiteit meer tot hun recht zouden moeten komen.

De organisaties zouden het op hoge prijs stellen, indien het bovenstaande Uwe Excellentie aanleiding zou kunnen geven tot hernieuwd overleg over de opleiding. Wij zullen daaraan met veel belangstelling medewerken omdat hierbij grote belangen op het spel staan op het terrein der volksgezondheid maar ook omdat de structuur van de opleiding in de toekomst bepalend zal zijn voor de medische en sociale positie van de vroedvrouw. Haar onmisbaarheid in de gezondheidszorg van de toekomst is in de laatste tijd herhaaldelijk door deskundigen onderstreept. Wij menen dat in dit opzicht de situatie zich gewijzigd heeft vergeleken met die, welke de commissie Verloskundige Voorziening in haar rapport van 1966 op het oog had.

**DE BOND VAN NEDERLANDSE VROEDVROUWEN
DE NED. RK VERENIGING VAN VROEDVROUWEN**

Een opmerkelijk verschil met de reactie in 1966.

Het gemis aan vertrouwen in de toekomst, angst, voorzichtigheid en dankbaarheid jegens autoriteiten is vervangen door het weer zichtbaar worden van de eigen beroepsidentiteit, geloof in de toekomst en groeiende zelfbewustheid.

De toonzetting van deze brief is overigens een andere dan die in het verslag

van de algemeen-secretaresse van de Bond van Nederlandse Vroedvrouwen over het jaar 1969, of misschien lees ik dit verschil er slechts in.

Ik doel op de volgende passage uit dit jaarverslag:

" Verder zal dezer dagen op het Departement een eerste bespreking plaats vinden over de bezwaren van de vroedvrouwen tegen de voorgenomen herziening — in dit geval neerkomend op de verlenging , door de verpleegstersopleiding als toelatingseis voor de vroedvrouwenopleiding te stellen — van de opleiding. Ook deze zaak was reeds in februari met de Staatssecretaris besproken. N. a. v. een bespreking die de beide voorzitters van de organisatie in de zomer op de hoofdinspectie hebben gehad, is hierover onlangs een uitvoerige brief aan de Staatssecretaris geschreven, die nu dus in behandeling zal komen. Het is U bekend dat wij altijd bezwaren hebben gehad tegen de herziening van de opleiding; deze bezwaren zijn als toen ook aangevoerd, maar werden niet voldoende zwaar geteld. Gezien de bijzonder moeilijke situatie waarin we in die jaren verkeerden — uiteindelijk was de hele kwestie van de verpleegster-vroedvrouw niets anders dan een goed bedoelde poging de positie van de vroedvrouw te versterken en haar aanzien bij het publiek te verhogen — hebben we in die jaren 1962/'63 deze zaak geaccepteerd, nogmaals onder kenbaar making van onze bezwaren en vrezende voor te verminderen animo tot keuze van het beroep, maar we moesten accepteren, omdat men anders de handen van ons had afgetrokken.

Het wil mij voorkomen dat onze bezwaren tegen de verlenging van de opleidingsduur nu, in een tijd van een acuut en manifest tekort aan vroedvrouwen, meer serieus zullen worden genomen, al moeten wij ons vooral niet verhalen dat hierdoor tegen zere schenen wordt geschopt. "

Ik hoop niet dat dit het enige is, dat de leden vanuit het Hoofdbestuur hierover gehoord hebben. Niet de "verlenging" van de opleiding was dunkt mij het belangrijkste bezwaar, maar het verloren dreigen te gaan van de beroepsidentiteit van de vroedvrouw. Zou Mevrouw Oosterhuis-Pietersen hier haar eigen mening hebben verkondigd of verwoordde zij de inzichten van het gehele Hoofdbestuur van de Bond van Nederlandse Vroedvrouwen? Dit laatste wil ik niet geloven.

Van alle besprekingen die kennelijk door de hoofdbesturen en door de werkgroep op het departement zijn gevoerd, zijn slechts de notulen van de vergadering op 30 oktober 1969 - dankzij Mevrouw Boot - bewaard gebleven. Een vergadering, waaraan werd deelgenomen door ambtenaren van het departement van volksgezondheid en van de geneeskundige hoofdinspectie en door hoofdbestuursleden van de twee vroedvrouwenorganisaties met de algemeen secretarissen (Voor de Bond van Nederlandse Vroedvrouwen: Mevr. P. J. S. Braam-v. d. Wouden, Mevr. M. v. Gelder-Eelsingh, Mevr. Mr. M. Oosterhuis-Pietersen; Voor de Ned. R. K. Vereniging van Vroedvrouwen: Mevr. M. Boot-Kuyper, Mevr. W. J. Meijer, Mr. E. A. G. Brautigam).

De vroedvrouwen zijn eensgezind en standvastig in hun optreden: In de com-

missie Verloskundige Voorziening waren tegenover vele artsen en verpleegkundigen slechts 2 vroedvrouwen aanwezig, die schoorvoetend hebben ingestemd met het voorstel van de verpleegkundige vooropleiding onder druk van de in vroedvrouwenkringen heersende noodtoestand; De noodtoestand is voorbij; Er is voldoende belangstelling voor de opleiding en afgestudeerde vroedvrouwen vluchten niet meer uit het beroep; Het wetsvoorstel om alleen verpleegsters tot vroedvrouw op te leiden is slecht gevallen in de vroedvrouwenwereld; Verpleegsters en vroedvrouwen hebben beroepen met ieder een geheel eigen karakter; Men vindt een HAVO-vooropleiding, gevolgd door een 3-jarige beroepsopleiding het aangewezen niveau, terwijl mogelijk de "korting" van één jaar voor verpleegsters kan worden gehandhaafd.

De reactie uit ambtelijke kringen is ambivalent: De commissie Verloskundige Voorziening leek zo eensgezind in zijn oordeel over de verpleegster-vroedvrouw; Gaat het wel écht beter met de vroedvrouw en zal het wel beter blijven gaan? Er gaan steeds meer vrouwen in het ziekenhuis bevallen, zal dit geen grotere behoefte aan een verpleegkundige opleiding van de vroedvrouw scheppen; Voor de verpleegsters-opleiding wordt MAVO-IV als vooropleiding gevraagd, dat moet dan ook het niveau zijn voor de vroedvrouwenopleiding; Voor meisjes met een HAVO-vooropleiding staan vele wegen open, zal vanuit die kring wel voldoende belangstelling bestaan voor de vroedvrouwenopleiding; En wat is het oordeel van de directies van de vroedvrouwenscholen over dit alles?

Uit de notulen komt de indruk naar voren, dat departement en GHI nog niet goed raad weten met de ontstane nieuwe situatie.

Afgesproken wordt, dat vanuit het departement nogmaals de opinie van de directeuren van de vroedvrouwenscholen zal worden gevraagd, waarna opnieuw overleg met de organisaties zal plaats vinden.

De laatste stap.

Eind 1969, moeten we aannemen, is heel wat nieuwe informatie op het departement van Sociale Zaken en Volksgezondheid en op de GHI aanwezig.

De opvattingen in de maatschappij zijn zich aan het wijzigen - ook tegenover medische en verloskundige zorg.

Er is een tekort aan vroedvrouwen om aan de vraag om verloskundige hulp juist door deze groep beroepsbeoefenaren te voldoen.

Op verzoek van de Organisatie van de Ziekenfondsen (GOZ) heeft de Centrale Raad van de Volksgezondheid besloten een advies te gaan opstellen over de verloskundige zorg in ons land. Het GOZ maakt zich ongerust over hiaten in de "eerste lijn" verloskundige zorg in verschillende delen van ons land.

Er zijn nieuwe ontwikkelingen in gang gezet in de organisatie van de verloskundige zorg: de poliklinische bevalling; het verloskundige centrum te Wormerveer.

En: de twee vroedvrouwenorganisaties hebben blijk gegeven van een eigen visie op de toekomst.

De belangrijkste ondersteuner van de verpleegster-vroedvrouw, de Geneeskundig Hoofdinspecteur Dr Dijkhuis is met pensioen gegaan. Zijn plaats is ingenomen door Dr Drion. En een nieuwe inspecteur voor de moederschapszorg en kinderhygiëne is benoemd: Dr Vorst, een naam die grote bekendheid zal krijgen in vroedvrouwenkringen.

Voorwaar, nogal wat redenen om het invoeren van de opleiding tot verpleegster-vroedvrouw opnieuw te bezien.

Hoe precies het proces van besluitvorming ten departemente is verlopen zullen wij, denk ik, wel nooit te weten komen.

We kennen wel het resultaat: dit kunnen we lezen in de memorie van antwoord die op 20 november 1970 door Staatssecretaris Kruisinga naar de vaste kamercommissie van Volksgezondheid wordt gezonden.

Wij citeren hieruit:

"Inmiddels is gebleken, dat de terugloop van het aantal vroedvrouwen tot stilstand is gekomen. De vraag naar dienstverlening door vroedvrouwen in ziekenhuizen en kraaminrichtingen is toegenomen. Het is gebleken dat de huisartsen meer dan voorheen de aanstaande kraamvrouw adviseren de vroedvrouw in te schakelen. De vroedvrouwenorganisaties zijn unaniem van mening dat de opleiding tot vroedvrouw een geheel eigen karakter heeft en uit dien hoofde open behoort te staan voor kandidaten met een bepaald niveau van algemene ontwikkeling, die niet eerst een andere vakopleiding gevolgd behoeven te hebben. Hiernaast zal de mogelijkheid moeten open blijven om bijvoorbeeld verpleegkundigen de opleiding te doen volgen.

Dit neemt de noodzaak van de voorgestelde maatregelen uiteraard niet weg. Een nieuwe algemene maatregel van bestuur tot modernisering van de opleiding en de examens van vroedvrouw blijft noodzakelijk, waarbij uiteraard de betrokken organisaties zullen worden geraadpleegd."

"De organisaties van de vroedvrouwen waren vertegenwoordigd in de commissie, die het in de toelichting genoemde advies samenstelde.

Het wetsontwerp is vooraf ter kennis gebracht van de beide vroedvrouwenorganisaties. Een schriftelijk advies is van die organisaties niet ontvangen.

In de afgelopen maanden is echter op verzoek van de vroedvrouwenorganisaties wederom overleg met hen gepleegd, waarbij deze organisaties ondermeer overwegingen naar voren hebben gebracht op grond waarvan de ondergetekende, zoals hierboven reeds werd vermeld, alsnog is gekomen tot een voorkeur voor het handhaven van beide bestaande toegangen tot de kweekscholen voor vroedvrouwen.

Bedoelde organisaties hebben er sterk op aangedrongen het toelatingsniveau tot de vroedvrouwenopleiding van m. a. v. o. IV naar h. a. v. o. Dit zou impliceren dat de opleiding tot vroedvrouw in de zin van de Wet op het voortgezet onderwijs in dat geval zou komen te ressorteren onder het hoger beroeps-onderwijs. Een beslissing kan echter pas genomen worden wanneer de leerstof opnieuw wordt vastgesteld, hetgeen zal geschieden bij de hierboven al genoemde algemene maatregel van bestuur."

Een nieuw begin.

En zo is een hachelijke episode uit het bestaan der vroedvrouwenstand nog net op tijd geëindigd.

Al op 2 oktober 1970 is een brief uitgegaan van het departement aan de directeurs van de drie vroedvrouwenscholen, aan Mevrouw Jens als vertegenwoordiger van Prof. Sikkel, aan de twee vroedvrouwenorganisaties en aan de GHI met een uitnodiging voor een eerste bespreking over een vernieuwing van de vroedvrouwenopleiding weliswaar op basis van het laatste concept van februari 1968, maar met de uitdrukkelijke aantekening dat voor de toelating tot de opleiding van de twee bestaande ingangen zal worden uitgegaan.

Deze besprekingen hebben uiteindelijk geleid tot de opleiding zoals deze in 1974 is begonnen (en die in 1995 beëindigd zal zijn en vervangen door weer een nieuw, nu 4 jarig, curriculum): een drie-jarige opleiding op HBO-niveau met uiteindelijk slechts één ingang: een vooropleiding op minimaal h. a. v. o.-niveau.

En wie anders dan Prof. Kloosterman heeft deze verandering in de gevoelens over de positie van de vroedvrouw goed onder woorden gebracht op de jubileumbijeenkomst van de R. K. Vroedvrouwenvereniging in september 1971.

"We kunnen vooral bij de jonge intellectuelen een geweldig sterke tendens zien om de vroedvrouw te vragen voor hulp bij de geboorte van hun kinderen en zeker in Amsterdam is dat sterk merkbaar. Behalve door een verandering in de sociale opvattingen is dit voor een heel belangrijk gedeelte ook toe te schrijven aan het feit dat de vroedvrouw ook in medisch-verloskundig opzicht een andere positie heeft ingenomen. Meer en meer begint het besef door te dringen dat de vroedvrouw niet is degene die de sociaal zwakken terzijde staat, maar die de gezonden ter zijde staat, die de gezonde vrouw terzijde staat die in staat zal zijn met zeer grote waarschijnlijkheid om zonder hulp van buiten af, zonder manipulaties door medici met allerlei ingewikkelde onderzoeksmethoden zelf haar kind ter wereld te brengen. En tegelijkertijd is het besef doorgedrongen dat de vroedvrouw om deze hulp te verlenen niet een surrogaat is voor de dokter, maar het veel beter kan dan de dokter, dat zij specialiste is in normale verloskunde, in de gezonde verloskunde en dat haar taak niet is om zieken bij te staan zoals de dokter gekozen heeft bij zijn beroep, maar dat haar taak is om de gezonden te beschermen. "

ADDENDUM.

Nog één 'experiment' verdient vermelding in deze context, om het niet voor het nageslacht verloren te doen gaan.

Aan het einde van de jaren zestig was in Leiden Prof. Holmer opgevolgd door Prof. Dr A. Sikkel. Prof. Sikkel had veel contact met Prof. Kloosterman en hij was actief geïnteresseerd in het werk van vroedvrouwen. Zo actief geïnteresseerd, dat hij kort na zijn benoeming Mevrouw A. C. Jens uit Amsterdam als vroedvrouw aanstelde op de Leidse verloskamers, waar tot dan vroedvrouwen ontbraken.

Hoewel de Wet slechts de drie-jarige opleiding tot vroedvrouw kende, was het tot 1974 algemeen gebruikelijk dat verpleegsters, liefst met de kraamaantekening, een poging mochten wagen de opleiding in twee jaar te volbrengen. Na één jaar werd het theoretisch vroedvrouwenexamen afgelegd, waarna toelating volgde tot het derde studiejaar.

Ook Prof. Sikkel ontwikkelde een plan om in de Leidse Universiteitskliniek verpleegsters in twee jaar op te leiden tot vroedvrouw. In tegenstelling tot wat destijds de gedachte was van Prof. Janssens, namelijk het opleiden van verpleegster-vroedvrouwen voor functies in ziekenhuizen, was het streven van Prof. Sikkel er op gericht verpleegsters op te leiden tot volwaardige vroedvrouwen, die zich als iedere andere vroedvrouw buiten de muren van het ziekenhuis zouden kunnen vestigen, maar die mogelijk gemakkelijker zouden kunnen functioneren in medisch-verloskundige teams in ziekenhuizen en Universiteitsklinieken dan na een opleiding in de toch wat geïsoleerde vroedvrouwenscholen. Bovendien hoopte hij dat het samengaan van medische studenten, co-assistenten en assistenten met a. s. vroedvrouwen het begrip voor elkaar zou doen toenemen.

Op 1 juni 1971 begon de eerste cursus met 4 verpleegsters.

Eén haalde het einde: Nelleke (Hovestreydt-) Snijder en van haar ontvingen we gegevens over haar opleiding.

Examens werden afgelegd in de Rotterdamse vroedvrouwenschool. Dat betekende dus: na één jaar het theoretisch vroedvrouwenexamen met als vakken anatomie, fysiologie en verloskunde. De Leidse leerlingen kregen apart les in anatomie en fysiologie. De kennis van verloskunde (en gynaecologie) werd opgedaan op de 4e en 5e jaars colleges, met bijbehorende tentamens, op fantoomcolleges en protocolbesprekingen, doch ook in aparte lessen, o. a. in neonatologie.

Praktijkervaring werd opgedaan op alle afdelingen van de vrouwenkliniek: natuurlijk de verloskamers, polikliniek verloskunde, algemene gynaecologie, maar ook infertiliteitssprekuren en anticonceptie. Zelfs obducties werden bijgewoond herinnert Nelleke zich.

Enkele weken brachten de leerlingen door in de Rotterdamse school: om de sfeer te leren kennen en kennis te vergelijken.

Een zwaar programma! Binnen het eerste jaar gaven twee van de vier leerlingen het op; twee deden het theoretisch examen; alleen Nelleke slaagde. En zo ging Nelleke als enige leerling het laatste studiejaar in Leiden in - geen benijdenswaardige positie.

Naast de colleges werd veel privé-onderricht gegeven, wekelijks een uur door Prof. Sikkel en verder door individuele stafleden. Anneke Jens begeleidde haar op polikliniek en verloskamers, een uitstekende leerschool moet dat geweest zijn.

In de tweede helft van dit studiejaar ging Nelleke wekelijks een ochtend naar Rotterdam voor verloskundelessen en fantoomoefeningen.

En zo deed zij dan in 1973 eindexamen in Rotterdam - en slaagde.

Na deze eerste groep zijn geen vroedvrouwen meer opgeleid in Leiden.

De redenen om deze opleiding niet te continueren zullen wel meervoudig zijn geweest.

De curriculumcommissie was al hard aan het werk en uiteindelijk zou beslist worden dat vanaf 1974 ook voor verpleegsters de opleidingsduur 3 jaar zou zijn. Dat zou waarschijnlijk in ieder geval het einde van het Leidse experiment hebben betekend.

Nelleke schrijft: "niemand was echt op de opleiding ingesteld; de docenten vonden het moeilijk het niveau in te schatten".

Ik heb bij uitlatingen van anderen, vooral van gynaecologen, vaker gedacht, dat het opleiden van a. s. vroedvrouwen wordt onderschat. Dat opleiden is een full-time job, heb ik altijd gevonden. Het vergt inzicht in de latere beroepsuitoefening, meegroeien met ontwikkelingen in het beroep en het is méér dan alleen maar technische kennis overbrengen.

*Handelsblad
15 of 16 okt. 1968*

OPLEIDING VROEDVROUWEN

ALLEEN VERPLEEGSTERS NAAR EXAMEN

Het ligt in de bedoeling met ingang van 1 september 1969 de vroedvrouwenopleiding nog slechts open te stellen voor verpleegsters die in het bezit zijn van het diploma-A. Staatssecretaris dr. R.J.H. Kruisinga van sociale zaken en volksgezondheid heeft dit voorstel vervaardigd in een wetsontwerp tot wijziging van de regelingen voor de bevoegdheid van arts, tandarts, apotheker, vroedvrouw en apothekersassistent.

Dit wetsontwerp is gisteren bij de Tweede Kamer ingediend. De wijziging strekt tot verbetering van de regeling van het vroedvrouw-examen. Dr. Kruisinga wil tevens een bepaling in de wet laten opnemen, waardoor een goede bestemming van de vroedvrouwtitel wordt bereikt.

In de memorie van toelichting wordt er aan herinnerd dat met betrekking tot de eisen van vaardigheid en vakbekwaamheid de Wet zich sedert 1878 heeft beperkt tot het vereiste, dat de vroedvrouw tien gewone verlossingen moet hebben verricht. Naar de huidige opvattingen is echter voor het verkrijgen van de bevoegdheid meer nodig, aldus de staatssecretaris, volgens wie met het oog op de belangen van de volksgezondheid een uitgebreidere regeling aanbeveling verdient.

Dr. Kruisinga is, zoals de vroedvrouwscholen zelf, van mening dat er geen vrees voor een te laag aantal leerlingen behoeft te bestaan wanneer de opleiding beperkt wordt tot degenen die eerst het verpleegstersdiploma-A hebben behaald. Wanneer jaarlijks meer dan drieduizend verpleegsters dit diploma behalen, moet het naar zijn mening mogelijk zijn onder haar de 75 leerling-vroedvrouwen te vinden die jaarlijks in de drie vroedvrouwenscholen te zamen kunnen worden aangenomen. (ANP)

Catharina Schrader Stichting

Klomp Cahiers:

J. Klomp met medewerking van W.J. Meijer

De jaren zestig: De vroedvrouw bijna verdwenen -
leve de vroedvrouw.

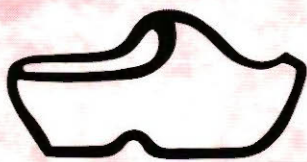
J. Klomp

E. Voorbergen: Een vroedvrouw in woelige tijden
en in tijden van verandering (1936-1982).

J. Klomp

S. Sievertsen Buvig: een gedreven vroedvrouw (1904-1947)
(Verwacht in 1995).

De Klomp Cahiers worden uitgegeven door de Catharina Schrader Stichting, opgericht met als doelstelling het bevorderen van de bekendheid van het beroep van verloskundige en het bevorderen van wetenschappelijk onderzoek op verloskundig gebied. De Stichting is in 1980 opgericht door de Nederlandse Organisatie van Verloskundigen (NOV).

Klomp Cahiers